Sigurd Odland

Fortolkning av Peters andre brev

For troende og tenkende bibellesere (1927)

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Sigurd Odland: *Fortolkning av Peters andre brev* (For troende og tenkende bibellesere (1927)).
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Innledning til Peters andre brev 1
Innledning til Peters andre brev 1
Overskrift og hilsen (1,1–2) 6
Overskrift og hilsen (1,1–2) 6
Første hoveddel (1,3–21) 9
Første hoveddel (1,3–21) 9
1. Grunnleggende formaning (1,3–11) 9
2. Begrunnelsen for formaningen (1,12–21) 16
2 a) Apostelens plikt til å minne leserne (1,12–15) 16
2 b) Den apostoliske forkynnelsen og det profetiske ord (1,16–21) 18
Annen hoveddel (2,1–3,13) 22
Annen hoveddel (2,1–3,13) 22
1 a) De falske lærerne og deres dom (2,1–10a) 22
1 b) De falske lærernes ugudelige vesen (2,10b–16) 27
1 c) De falske lærernes fordervelige virksomhet (2,17–22) 31
2 a) Brevets hensikt og spotternes fornektelse (3,1–4) 34
2 b) Gjendrivelse av spotternes fornektelse (3,5–10) 37
2 c) Formaning til et hellig liv (3,11–13) 41
Brevets slutning (3,14–18) 44
Brevets slutning (3,14–18) 44
Om Sigurd Odland 50

Innledning til Peters andre brev

Innledning til Peters andre brev

I overskriften (1,1) mangler enhver opplysning om hvor leserne bodde. Likevel har man i alminnelighet antatt at brevet er sendt til de samme menighetene som 1 Pet. Man har da gått ut fra at det er dette brevet forfatteren sikter til når han i 3,1 sier: «Dette er alt det andre brevet jeg skriver til dere.»

Men Peter kan godt ha skrevet både ett og flere brev som senere er gått tapt. Derfor er det unektelig mulig at han i 3,1 sikter til et slikt forsvunnet brev, sendt til en helt annen krets av menigheter.

Ved nærmere ettersyn viser det seg også at mye i brevet vårt vitner om at det ikke kan være bestemt for de hedningkristne menighetene i Lilleasia som 1 Pet var skrevet til. Tre iakttakelser har særlig betydning her.

F*or det første* finnes det i brevet vårt ikke den minste antydning av at leserne var eller nylig hadde vært utsatt for lidelser fra hedningene omkring seg. Det er desto mer uforklarlig fordi brevet vårt, hvis det er sendt til de samme leserne, nødvendigvis må ha fulgt svært kort etter 1 Pet. F*or det andre* sier 3,1 f. hva innholdet i og hensikten med begge brevene til leserne var, og det passer ikke på 1 Pet.

F*or det tredje* er leserne av brevet vårt etter 1,16 ff. åpenbart blitt omvendt til kristendommen ved Peter og andre som i likhet med ham hadde vært Jesu disipler i hans kjøds dager. De lilleasiatiske menighetene som 1 Pet er sendt til, skyldte derimot i det store og hele Paulus sin kristendom.

Dermed skulle det være gitt at brevet vårt slett ikke var beregnet på hedningkristne menigheter, men at leserne var jødekristne. Vi må da sikkert tenke på jødekristne menigheter i Israels land og tilgrensende områder (Syria), selv om vi ikke kan si nærmere hvor de holdt til.

Med dette stemmer det aller best at apostelen i overskriften ikke bare kaller seg «Peter», slik han gjør i 1 Pet. Det var tilnavnet Jesus Kristus hadde gitt ham, hans egentlige apostelnavn og det navnet han pleide å bli kalt med i hedningkristne kretser.

Her bruker han også sitt opprinnelige (jødiske) navn, og det i den mer jødisk klingende formen «Simeon».[1] Denne formen brukes ellers om ham bare ett sted i Det nye testamente, i Jakobs tale på apostelmøtet i Jerusalem (Apg 15,14); alle andre steder står den ekte greske navneformen «Simon».

Ellers sier brevet vårt bare én ting om leserne: En tid i forveien hadde de også fått et brev fra apostelen Paulus. I det hadde han, på lignende måte som Peter i vårt brev, formant dem til å la forventningen om at verden snart skal gå under, være en spore til ivrig strev i helliggjørelsen (3,15 f.).

Hva som var foranledningen til brevet og hensikten med det, går helt klart fram av de to siste kapitlene (2,1–3,13), som er brevets egentlige hoveddel. Her advarer apostelen leserne mot falske lærere som han forutser snart vil komme til dem.

Men av måten han omtaler dem på, ser vi tydelig at de allerede har vært i virksomhet i andre menigheter, og at de er utgått fra hedningkristne, nærmere bestemt paulinske kretser. De har nemlig forvrengt Paulus' lære om den kristne frihet fra loven og misbrukt den til å forsvare sine egne usedelige grunnsetninger og sitt utsvevende liv (3,15 f.).

Om tiden da brevet ble til, kan vi bare si at det åpenbart ikke kan være skrevet før begynnelsen av sekstiårene. Etter 3,16 kjenner forfatteren en rekke Paulus-brev som allerede hadde fått en viss utbredelse og ble mistydet, og allerede det fører oss til et tidspunkt kort før hans død.

I samme retning peker 3,4, som viser at den første generasjonen kristne allerede holdt på å dø ut. Det samme gjør vel også 1,12–15, der

[1] NB har «Simon Peter» i 2 Pet 1,1.

vi uvilkårlig får inntrykk av at forfatteren var sterkt opptatt av at han snart skulle gå bort fra verden.

Om brevet vårt er skrevet før eller etter hans såkalte første brev, kan derimot ikke avgjøres. Derfor kan vi heller ikke si noe om hvor Peter oppholdt seg da han skrev det – med mindre det virkelig ble til etter 1 Pet. I så fall må det uten tvil være skrevet i Rom.

Ser vi bort fra overskrift og hilsen (1,1 f.) og sluttavsnittet (3,14–18), faller brevets innhold naturlig i to større avsnitt eller hoveddeler.

1. Kap. 1,3–21, den innledende eller grunnleggende hoveddelen. Her formaner apostelen først leserne til å la tanken på Guds gaver og løfter drive dem til å vise sannheten og kraften i sin kristne erkjennelse ved et liv i alle kristne dyder. Slik skal de sikre seg åpen adgang til Kristi evige herlighetsrike (v. 3–11).

Deretter begrunner han formaningen. Han sier at det er hans plikt å sørge for at de stadig kan bli minnet om dette også etter hans død (v. 12–15). Og han viser til at det apostoliske vitnesbyrdet om Kristi makt og gjenkomst er helt til å stole på. Han viser også til det profetiske ord: Det er blitt stadfestet ved det forkynnerne selv opplevde som øyenvitner til Kristi storhet, og leserne bør akte nøye på det som et ord som hviler på guddommelig inspirasjon (v. 16–21).

2. Kap. 2,1–3,13, den polemiske hoveddelen. Her advarer apostelen mot de falske lærerne som snart vil stå fram blant leserne. Han skildrer dem på den ene siden som representanter for sedelig tuktløshet både i teori og praksis (kap. 2), på den andre siden som spottere som fornekter Kristi gjenkomst og verdens undergang, som hører sammen med den (3,1–13).

I vår tids vitenskapelige teologi regnes det i vide kretser som avgjort at brevet vårt ikke kan stamme fra apostelen Peter. Selv utpreget positive teologer, som anerkjenner at alle de andre nytestamentlige skriftene er ekte, har ment at de må svare nei på ekthetsspørsmålet når det gjelder dette brevet, eller i alle fall stille seg svært tvilende.

Vi kan ikke her gå inn på alle de indre grunnene som er anført mot at Peter skrev det. Men det er vel på sin plass å si litt om brevets skjebne i oldkirken. Også den har man brukt som bevis mot at brevet er ekte, og det må innrømmes at den er nokså påfallende.

Først i slutten av det 2. århundre finner vi noen få spor av at dette brevet var kjent, og selv de er ikke helt sikre.

I begynnelsen av det 3. århundre har riktignok Klemens av Aleksandria lagt det ut sammen med de andre «katolske» brevene. Disippelen hans Origenes omtaler det uttrykkelig i et av skriftene sine, men legger straks til at det var omstridt, enda han selv uten tvil holdt det for ekte. Vi kan derfor anta at det ved overgangen fra det 2. til det 3. århundre hørte med til samlingen av nytestamentlige skrifter i Aleksandria, selv om mye viser at plassen der var mindre fast.

Det ser ut til at det på denne tiden også var tatt opp i samlingene av nytestamentlige skrifter i enkelte andre deler av den østlige kirken.

Likevel kaller Eusebius det ennå (i begynnelsen av det 4. århundre) omstridt med hensyn til ekthet. Ja, han sier til og med at det etter overlevering fra gammel tid ikke hørte med til Det nye testamente, selv om han selv har regnet det for ekte og ønsket det tatt inn i kirkens bibel.

I den vestlige kirken har brevet vårt ikke noe sted vært tatt opp i samlingene av nytestamentlige skrifter før etter midten av det 4. århundre. Alminnelig anerkjent i denne delen av kirken ble det likevel først ved overgangen til det 5. århundre (jf. om dette mitt skrift «Den nytestamentlige kanon», s. 49 ff.).

Som vi ser, er det ytre vitnesbyrdet om brevet vårt svært svakt. Hvis det virkelig var sendt til de samme menighetene som 1 Pet, måtte den ringe utbredelsen unektelig være et nokså sterkt argument mot at det er ekte. Da ville det nemlig være vanskelig å forstå at disse menighetene skulle ha holdt nettopp dette brevet tilbake, mens 1 Pet, som de hadde fått bare kort tid i forveien, svært tidlig ble kjent i hele kirken.

Var brevet vårt derimot opprinnelig bestemt for jødekristne menigheter i Israels land og områdene omkring, er den uheldige skjebnen langt lettere å forklare. Det er godt forståelig at hedningkristne kretser i lang tid ikke var særlig interessert i å få tak i et brev som var sendt til jødekristne menigheter.

Noe avgjørende bevis mot at brevet er ekte, er den ringe utbredelsen likevel på ingen måte. Det er jo godt mulig at forhold vi ikke kjenner eller kan gjøre rede for, gjorde at det i lengre tid ikke kom videre enn til de menighetene som først fikk det.

Om ekthetsspørsmålet skal jeg ellers bare legge til noen korte bemerkninger. Det som i mine øyne langt veier opp alle de indre

grunnene som er ført i marken mot at brevet er ekte, er brevets selvvitnesbyrd, det vil si det brevet selv sier om forfatteren sin. Var det uekte, hadde vi her ikke bare å gjøre med en falsk etikett, men med et fullt bevisst bedrag, gjennomført fra brevets begynnelse til slutt (jf. særlig steder som 1,12–14; 3,1–2.15). Ja, i 1,16 ff. ville forfatteren rett og slett, og med størst mulig styrke, ha framstilt seg selv som øyen- og ørenvitne til Jesu liv.

Men hvordan skulle et slikt bevisst bedrag psykologisk kunne la seg forene med det umiskjennelige åndelige og etiske alvoret som møter oss i dette brevet? (Jf. det jeg nærmere har gjort rede for i mitt skrift «Johannesevangeliets ekthet», s. 133 ff., i anledning av den svært vanlige påstanden at det i oldtiden ikke ble regnet som noe moralsk forkastelig å skrive og gi ut et skrift under en annens navn.)

Dessuten dukket det, som kjent, allerede svært tidlig i det 2. århundre opp en del apokryfe brev og andre skrifter som bar apostlenes navn. Likevel finnes det i hele denne apokryfe litteraturen ikke et eneste skrift som i åndelig høyde og kraft på noen måte tåler å bli satt ved siden av brevet vårt.

Og sammenligner vi til slutt brevet med det som ellers er bevart av kirkelig litteratur fra det 2. århundre, må vi sikkert gi den danske teologen biskop Skat Rørdam rett i det han sier i sitt kjente verk «Det ny Testament oversat med Anmærkninger»: «Dette brevet taler med en apostolisk myndighet og sikkerhet som hever det så høyt over alt vi kjenner av etterapostoliske skrifter, at vi ikke kan tvile på at det virkelig er av apostelen Peter.»

Om forholdet mellom brevet vårt og Judas' brev blir det anledning til å si det nødvendige i innledningen til Judas' brev.

Overskrift og hilsen (1,1–2)

Overskrift og hilsen (1,1–2)

«[1]Simon Peter, Jesu Kristi tjener og apostel – til dem som har fått den samme dyrebare troen som vi ved vår Gud og frelser Jesu Kristi rettferdighet: [2]Nåde og fred bli dere til del i rikt mål gjennom kunnskapen om Gud og Jesus, vår Herre.»

V. 1. Som allerede antydet i innledningen, måtte det i et brev til jødekristne menigheter i Israels land og områdene omkring ligge nær for apostelen først å bruke det navnet han hadde båret fra barndommen av, og som sikkert også var mest i bruk blant leserne («Simeon»).

Men her opptrer han ikke bare som jøde overfor landsmenn, og heller ikke bare som en troende jøde overfor medtroende som var født jøder. Han opptrer som apostel overfor menigheter som hørte til hans særlige arbeidsmark. Derfor legger han helt naturlig til det navnet Jesus hadde gitt ham («Peter»). Det navnet betegner ham nettopp i hans verdighet som kalt av Jesus Messias til å være hans «tjener», nærmere bestemt hans «apostel»: misjonerende forkynner av evangeliet, og dermed også lærer og leder for dem som var vunnet for troen ved evangeliet (jf. min fortolkning av Rom 1,1.6).

Dermed sier han at leserne skal ta imot brevet som et ord talt i Jesu Kristi tjeneste, av en som er Kristi befullmektigede utsending og representant. Men han vil slett ikke framstille seg som en som «er herre over deres tro» (jf. 2 Kor 1,24), eller som står høyere enn dem i sitt personlige forhold til Gud. Det ser vi av hvordan han deretter beskriver dem: som slike som «har fått den samme dyrebare troen som vi» (mer nøyaktig etter grunnteksten: «en like verdifull tro som vi»).

Med «vi» tenker han naturligvis først og fremst på seg selv, men også på dem som hadde samme stilling som han. Det betyr altså «vi apostler, som er kalt til vår særlige tjeneste av Jesus personlig».

At troen leserne har fått, er like mye verd som apostlenes, betyr at den gir begge grupper av troende del i den samme frelsen. Uttrykket i grunnteksten som bibeloversettelsen vår gjengir med «fått», rommer likevel også den mer spesielle tanken at troen er noe som er blitt dem til del uten deres fortjeneste eller verdighet, altså av nåde, som en nådegave. Den tanken møter oss også ellers i forskjellige former i Det nye testamente (jf. særlig Fil 1,29 og min fortolkning av Rom 1,16b).

I selve troen og delen i frelsen er det altså ingen forskjell mellom apostlene som Kristus kalte, og dem som først ved apostlenes forkynnelse er kommet til tro på ham, uten å ha vært disiplene hans under hans jordiske liv og uten noen særskilt tjeneste som evangelieforkynnere (jf. 1 Pet 1,8; 1 Joh 1,1–3; Joh 20,29).

Grunnen til dette er, som apostelen legger til, den guddommelige «rettferdighet», som ikke gjør forskjell på folk (jf. Apg 10,34 ff.; 15,9). Denne rettferdigheten blir her tillagt Kristus som egenskap, og derfor kaller apostelen ham også uttrykkelig «vår (det vil si alle troendes) Gud».

At han samtidig kaller ham «vår frelser», kommer åpenbart av at han her taler om Kristus som den som har virket troen hos leserne og dermed gitt dem del i frelsen han har vunnet.

V. 2. Hilsenen lyder her helt som i 1 Pet 1,2 (jf. min fortolkning av det verset). Men her er det lagt til en nødvendig forutsetning for at ønsket skal bli oppfylt: «gjennom kunnskapen om (egentlig: «i, eller ved, erkjennelse av») Gud og Jesus, vår Herre».

Apostelen ønsker altså at de troende skal trenge stadig dypere inn i den kjennskapen til Gud som vi får ved erfaring, og som springer ut av den levende troen. Denne kjennskapen hviler igjen på kjennskapen til Jesus som vår opphøyde «Herre», det vil si som den som har fått sin jordiske livsgjerning kronet ved å bli opphøyd til himmelsk herlighet. Ønsket er at de slik mer og mer skal få erfare nåden og frelsen i rik fylde.

At apostelen framhever erkjennelsen i kristenlivet slik, kommer uten tvil av at han i dette brevet vil advare leserne mot å la seg forføre

av falske lærere. Erkjennelsen spiller da også en svært framtredende rolle i hele brevet (jf. 1,3.8; 2,20; 3,18).

Første hoveddel (1,3–21)

Første hoveddel (1,3–21)

Se innholdsoversikten i innledningen ovenfor.

1. Grunnleggende formaning (1,3–11)

«[3]Ettersom hans guddommelige makt har gitt oss alt som tjener til liv og gudsfrykt, ved kunnskapen om ham som har kalt oss ved sin egen herlighet og kraft, [4]og gjennom dette har gitt oss de største og mest dyrebare løfter, for at dere ved dem skulle få del i guddommelig natur, etter at dere har flyktet bort fra fordervelsen i verden som kommer av lysten, [5]så legg nettopp derfor all vinn på at deres tro viser seg i rett liv, og i det rette liv kunnskap, [6]og i kunnskapen selvbeherskelse, og i selvbeherskelsen utholdenhet, og i utholdenheten gudsfrykt, [7]og i gudsfrykten broderkjærlighet, og i broderkjærligheten kjærlighet til alle. [8]For når disse tingene finnes hos dere og får vokse, viser de at dere ikke er uvirksomme eller ufruktbare i kunnskapen om vår Herre Jesus Kristus. [9]Men den som ikke har disse tingene, han er nærsynt og blind, og har glemt renselsen fra sine gamle synder. [10]Vær derfor desto mer ivrige, brødre, etter å gjøre deres kall og utvelgelse fast! For når dere gjør dette, skal dere aldri noen gang snuble, [11]for på denne måten skal det rikelig bli gitt dere inngang i vår Herre og frelser Jesu Kristi evige rike.»

V. 3–4. Hovedstykket i dette avsnittet er formaningen til leserne (v. 5 ff.). Men før den minner apostelen dem i disse to versene om den rike nåden de har fått ved å bli kristne. Slik legger han grunnvollen for formaningen.

Først sier han at Jesus, vår Herre (v. 2), i kraft av sin «guddommelige makt» har gitt oss troende, og altså også leserne, «alt som tjener

til liv og gudsfrykt», det vil si alt som trengs for at liv og gudsfrykt skal bli frambrakt hos oss. Med «liv» må vi sikkert forstå det nye, åndelige livet som blir plantet inn ved gjenfødelsen. Når dette livet folder seg ut, er det grunnleggende preget den barnlige ærefrykten for Gud: Tanken på ham og hans hellige vilje gjennomtrenger og behersker hele livsførselen.

Både til gjenfødelse og til helliggjørelse har Kristus altså gitt oss alt som trengs. Med dette «alt» må vi trolig særlig tenke på troen (jf. v. 1) og på Åndens gaver og krefter. Alt dette har Kristus gitt oss – heter det videre – ved å virke i oss den levende «kunnskapen» om (erkjennelsen av) «ham som har kalt oss» osv., det vil si Gud. Det er fra ham kallet vårt i siste instans stammer, for det er hans «herlighet og kraft» som har vært virksom i og gjennom kallet vårt.

Med Guds «herlighet» må vi her, som ofte ellers i Skriften, forstå hele den guddommelige livsfylden, summen av alle de guddommelige egenskapene. Likevel tenkes det vel her, som i Rom 6,4, særlig på allmakten. Det synes å gå fram av at apostelen uttrykkelig nevner nettopp denne egenskapen («kraft»).

At Gud her kalles den som har kalt oss ved sin kraft, kommer trolig av to ting: Kallet vårt er nettopp et vitnesbyrd om hans frelsende kjærlighet, og bare ved å erkjenne den allmektige Guds kjærlighet til oss har vi kunnet få alt som tjener til liv og gudsfrykt.

Men hvordan v. 4 skal knyttes til det foregående, er svært omstridt. I grunnteksten heter det nøyaktig ikke «og derved», men «hvorved», og vi må spørre hva dette «hvorved» viser tilbake til.

Bibeloversettelsen vår har omskrevet det med «og derved» uten komma foran «og». Da er forutsetningen at «hvorved» viser tilbake til ordene like foran («sin egen herlighet og kraft»). Apostelens tanke er i så fall at Gud, som kalte oss ved sin herlighet og kraft, i og med kallet også har gitt løftene det her er tale om – nettopp ved de samme egenskapene.

Men etter grunnteksten er det like mulig at «hvorved» viser tilbake til «alt som tjener til liv og gudsfrykt». Da må subjektet for «har gitt oss» i v. 4 være det samme som i den første setningen i v. 3, altså ikke Gud (Faderen), men «Jesu guddommelige makt» (= Jesus ved sin guddommelige makt).

Etter denne oppfatningen har apostelen i v. 4 villet framheve løftene som noe blant dette «alt» som vi særlig skal legge merke til. Og for denne oppfatningen taler unektelig at verbalet i v. 4 er det samme som i v. 3a («har gitt oss»). Vi kan da godt beholde ordlyden i bibeloversettelsen vår, bare vi setter komma foran «og».

Noen større vekt kan det likevel ikke legges på dette spørsmålet, for etter begge oppfatningene er meningen at vi kristne har fått løftene som en særlig betydningsfull gave fra Gud ved Kristus.

Og det er på ingen måte tvilsomt hvilke løfter apostelen her har for øye: løftene i evangeliet om at Kristus skal komme igjen og fullende riket sitt, som det også ellers blir talt om eller siktet til i brevet vårt (jf. 3,13; se også 3,4.9; 1,11.16). Disse løftene kan da også med sannhet kalles «de største og mest dyrebare» (mer nøyaktig: «dyrebare, verdifulle»), eller – etter en annen lesemåte, som trolig er å foretrekke – «de dyrebare og største», fordi de gjelder goder av den størst tenkelige verdi.

At apostelen her framhever nettopp disse løftene som en særlig betydningsfull gave fra Gud, kommer åpenbart av at han i hele brevet knytter de etiske kravene svært nær sammen med det kristne håpet om frelsens fullendelse, som hviler på løftene.

Håpet skal anspore de troende til å la sin kristne tro og erkjennelse folde seg ut i et hellig liv. Dette særtrekket ved brevets lære har sin naturlige forklaring i at han først og fremst vil advare mot falske lærere, som nettopp forener usedelig lære og liv med forakt for løftene.

At det er dette synspunktet som gjør seg gjeldende også her, går helt klart fram av det han i v. 4b sier om Guds (eller Kristi) hensikt med å gi de troende disse løftene: «for at dere ved dem (løftene) skulle få del i guddommelig natur» osv. Uvilkårlig går apostelen her over til å tiltale leserne («dere») og overfører på dem det som egentlig gjelder alle troende. Han er jo nettopp i ferd med (i v. 5) å rette til leserne den formaningen han hele tiden har siktet mot i disse to versene.

Hovedspørsmålet i v. 4b er hva vi skal forstå med «guddommelig natur». Flere fortolkere mener at vi her, i motsetning til den nåværende menneskelige naturen, skal tenke på Guds vesen slik det i Joh 4,24 beskrives som «ånd». Da skulle det være tale om at de troende i framtiden skal forklares til guddommelig åndsnatur og slik bli Gud lik også i sin legemlighet. Ved oppstandelsen blir nemlig legemet deres

«et åndelig legeme» (1 Kor 15,44), og de opplever slik en forvandling av naturen sin som svarer til at den nåværende verden blir forvandlet til nye himler og en ny jord (3,13).

Men det er jo nettopp dette som er innholdet i løftene. Tanken ville da bli at Gud (eller Kristus) har gitt de troende løftene for at de ved dem skulle bli i stand til å nå oppfyllelsen av dem – og det må sikkert innrømmes å være lite naturlig.

Med «guddommelig natur» må vi derfor trolig, med de fleste fortolkere, forstå Guds etiske vesen, nærmere bestemt hans hellighet i motsetning til alt urent og syndig vesen. Da sier verset at Guds (eller Kristi) hensikt med løftene var at de troende ved dem skulle drives og styrkes til alvorlig å strebe etter stadig større del i den guddommelige hellighet, altså å bli Gud stadig mer lik i hellighet (jf. Hebr 12,10b).

Men skal de slik få del i guddommelig natur, må de også la løftene anspore og styrke dem til å «flykte bort» fra «fordervelsen». Det er den åndelige døden som rår i verden (den gudløse menneskeheten), og som kommer av at verdens barn bare lar seg styre av sin syndige lyst.

V. 5–7. Ordene «og (også) nettopp derfor»[1] knytter formaningen som nå følger, til innholdet i de to foregående versene. Av dem ser vi at apostelen mener at det å etterleve formaningen svarer til («og») den rike nåden leserne har fått etter v. 3 f., og skal ha sin grunn i den. De skal altså svare på Kristi godhet mot dem ved å oppfylle formaningen.

Rikdommen av åndelige gaver og goder fritar dem slett ikke fra egen sedelig anstrengelse. Tvert imot skal nettopp tanken på den få dem til å kjenne seg forpliktet til å gjøre seg all mulig flid. De skal i kraft av det de har fått, leve et hellig liv der de øver alle kristne dyder, og slik nå fram til det herlige målet som de guddommelige løftene har stilt dem i utsikt.

Den kristne livsførselen som de ikke skal sky noen møye for å vise fram, og som skal være takkofferet deres for det Kristus har skjenket dem, beskriver apostelen som en sammenhengende kjede av (sju) kristne egenskaper. Roten og kilden til dem er den troen de allerede eier («deres tro»; jf. v. 1, der leserne var betegnet som slike som allerede hadde fått troens verdifulle gave). Det er nettopp denne troen de skal la folde seg ut i dydene som her blir regnet opp.

[1] NB har bare «nettopp derfor».

Leddene i denne kjeden er føyd sammen slik at hvert nytt ledd nevner en dyd som må komme til dyden i leddet før, som utfylling av den og som vitnesbyrd om at den er av den rette art. Meningen er altså ikke at hver ny dyd springer ut av den foregående som dens nødvendige ytring.

Likevel ligger det i sakens natur at når apostelen oppfordrer leserne til å vise «dyd» i sin tro (mer nøyaktig: «by fram»),[2] tenker han seg «dyden» som noe som med indre nødvendighet vokser fram av troen. Det forutsetter at troen er av den rette, levende art og ikke ved den troendes egen skyld blir hindret i å folde seg ut.

Ordet «dyd» er her brukt i sin opprinnelige og mer omfattende betydning: den sedelige dyktigheten eller handlekraften som gjør en i stand til å gjøre det som er rett og godt. Men skal denne handlekraften kunne folde seg ut på den rette måten, må den være forbundet med «skjønnsomhet», det vil si den klare og sikre forståelsen av hva som er den troendes plikt i alle livets forskjellige forhold, og hvordan han skal oppfylle den.

Men der denne skjønnsomheten er av den rette art, vil den alltid (v. 6) være forbundet med «selvbeherskelse», det vil si den kristne selvtukten. Den kan ikke bare si fra seg de syndige begjærene, men også nekte seg det som skjønnsomheten erkjenner er tillatt i seg selv, men som i det enkelte tilfellet hindrer ens egen eller andres frelse (jf. 1 Kor 6,12[3] 10,23).

Men så må denne selvbeherskelsen igjen være forbundet med «utholdenhet», så en ikke bare kan gi avkall på å tilfredsstille sin lyst, men også makter å holde stand under alle de lidelsene som en må gjennom for kristendommens skyld.

Skal utholdenheten være av den rette art, må den igjen være parret med «gudsfrykten», som i ydmykhet og barnlig tillit tar også det tunge av Guds hånd og villig bærer det i lydighet mot ham.

Så må (v. 7) gudsfrykten vise at den er ekte, i kjærligheten til brødrene, Guds barn. For en kan ikke ha den barnlige kjærlighetens frykt for Gud uten å elske ham i dem som er født av ham (jf. 1 Joh 4,20 f.; 5,1). Og broderkjærligheten må på sin side være forent med «kjærlighet til alle». For en kan ikke elske brødrene rett uten samtidig å elske

[2] NB har «rett liv» for «dyd» og «kunnskap» for «skjønnsomhet».
[3] Trykket har «6,1.11»; rettet til det stedet Odland trolig mente.

alle mennesker som Guds skapninger, som hans frelsende kjærlighet gjelder (jf. 1 Tess 3,12; Gal 6,10).

V. 8–9. Apostelen begrunner eller forklarer her nærmere formaningen i de foregående versene. Han viser hvor inderlig og nødvendig den livsførselen han formante til, henger sammen med troen – eller, som det heter her, med den «kunnskapen om (erkjennelsen av) vår Herre Jesus Kristus» som er gitt i og med troen.

Når «disse tingene» (det vil si de kristne dydene som er nevnt i v. 5–7) finnes hos de troende og stadig vokser, viser det nemlig at de troende ikke mangler lyst og kraft til å la erkjennelsen sin bli virksom i en livsførsel som svarer til den. Erkjennelsen deres er tvert imot en levende og fruktbærende kraft.

Med «uvirksom» må vi her forstå en som ikke virker fordi han er lat og ikke vil arbeide, og med «ufruktbar» en som ikke er i stand til å virke eller bære frukt.

I v. 9 framhever apostelen så hvor nødvendig det er at den rette, levende erkjennelsen av Kristus åpenbarer seg i de nevnte dydene. Der kaller han «den (kristne) som ikke har disse tingene», åndelig «blind», eller (mer nøyaktig uttrykt) «nærsynt», det vil si en som bare ser det som ligger like for øynene – de jordiske tingene – og ikke har syn for det som hører Guds rike til.

En slik person har altså tatt skade på sitt åndelige syn. Som grunnen til det oppgir apostelen at han «har glemt renselsen fra sine gamle (= de han gjorde i sin uomvendte tilstand) synder», som han opplevde den gangen han i dåpen fikk syndeskylden sin utslettet ved «bestenkning med Jesu Kristi blod» (1 Pet 1,2).

At han har glemt denne renselsen, viser seg i at han mangler de kristne dydene, ettersom dåpsnåden både gir kraften til et hellig liv og pålegger forpliktelsen til det. Men har han til og med tapt av syne dette mest grunnleggende frelsesgodet, følger det at han helt har mistet den levende erkjennelsen av Jesus som vår Frelser og Herre.

V. 10–11. I v. 10 vender apostelen tilbake til formaningen, som var blitt avbrutt av de forklarende bemerkningene i v. 8 f. «Derfor» – det vil si fordi det forholder seg som sagt i v. 8 f.: at den troende erkjennelsen av vår Herre Jesus Kristus med indre, organisk nødvendighet fører til et liv der en øver de kristne dydene – må leserne være «desto mer ivrige» (enn de hittil hadde vært) «etter å gjøre sitt kall og sin

utvelgelse fast». Det skal nemlig skje nettopp ved at de øver disse dydene.

Med «kallet» deres menes det kallet de har fått gjennom forkynnelsen av evangeliet, og som har fått sin avslutning i dåpen (jf. det jeg har skrevet om forholdet mellom evangeliet og dåpen som midler som formidler frelsen, i min fortolkning av Romerbrevet, s. 57).

Så står det i tillegg «utvelgelse». Både den plassen dette begrepet har fått her, og oppfordringen til leserne om å gjøre sin utvelgelse fast, viser at det ikke kan menes en beslutning i evigheten der Gud bestemmer de enkelte som han har forutsett troen hos, til å få del i frelsen. Det kan bare menes en historisk handling av Gud i tiden. Og da kan det bare være at de troende i og med kallet ble skilt ut fra den syndige verden og innlemmet i Guds folk, den nytestamentlige menigheten (jf. min fortolkning av Jak 2,5).

Når det gjelder lesernes «kall og utvelgelse», må vi likevel nærmere bestemt ikke bare tenke på de guddommelige handlingene som disse uttrykkene betegner, men også – og først og fremst – på den stand eller stilling som disse handlingene har ført leserne inn i: deres stand eller stilling som kalte og utvalgte. Det er denne standen apostelen her oppfordrer dem til å legge vinn på å «gjøre fast», det vil si sørge for at den står urokkelig fast for dem, så de ikke faller ut av den.

Den kristne kan nemlig oppheve dens gyldighet for seg selv ved å være troløs mot den guddommelige nåden og igjen hengi seg til syndens tjeneste. Om nådestanden fortsatt skal være en virkelighet, avhenger derfor av den kristnes eget forhold, nemlig av hans vekst i hellighet.

At dette virkelig er apostelens mening med uttrykket «å gjøre sitt kall og sin utvelgelse fast», ser vi av den forklarende bemerkningen som er føyd til i v. 10b: «når dere gjør dette (de dydene som er nevnt i v. 5–7), skal dere aldri noen gang snuble», det vil si falle og bli liggende på veien til den fullendte frelsen, så dere går glipp av den.

Ved å legge alvorlig vinn på et hellig liv vil de troende altså befeste sin nådestand, sin stilling som kalte og utvalgte, og til slutt også nå fram til målet for den kristne vandringen. Det målet nevner apostelen direkte i v. 11.

I dette verset begrunner han formaningen i v. 10a om å befeste sitt kall og sin utvelgelse ved å øve de kristne dydene, og dermed begrun-

ner han i virkeligheten alt det foregående fra v. 5 av: «for på denne måten (det vil si når dere fører livet deres i å øve de nevnte dydene) skal det rikelig bli gitt dere inngang i vår Herre og frelser Jesu Kristi evige rike», nemlig når Herren (Kristus) kommer i sin herlighet for å opprette dette evige riket sitt.

At inngangen i dette riket skal gis «rikelig» til dem som har befestet sitt kall og sin utvelgelse ved å leve et hellig liv, vil åpenbart si at de ikke vil møte noen vanskelighet når de går inn i den evige salighet, men at det vil skje fritt og uhindret, på en jevn og banet vei.

I dette riket hører de troende egentlig hjemme, fordi Kristus, deres Frelser, allerede er deres Herre. For å nå fram til dette sitt sanne hjem gjelder det for de troende å føre livet sitt etter Guds hellige vilje som takkoffer for de gavene og godene de har fått, og da særlig også for den gaven de har fått i og med «de dyrebare og største løfter» (v. 4).

2. Begrunnelsen for formaningen (1,12–21)

Se innholdsoversikten i innledningen ovenfor.

2 a) Apostelens plikt til å minne leserne (1,12–15)

Formaningen om å øve alle kristne dyder har apostelen begrunnet med inngangen i Kristi evige rike. Nå begrunner han den videre: Det er hans hensikt og plikt, i den tiden han ennå har igjen å leve, både å minne leserne stadig på ny om at de må vise sannheten i sin tro ved et hellig liv, og å sørge for at de også etter hans bortgang til enhver tid kan komme dette i hu.

> «[12]Derfor vil jeg alltid minne dere om dette, enda dere alt vet det og er grunnfestet i sannheten, som er hos dere. [13]Men jeg mener det er riktig, så lenge jeg er i denne hytten, å vekke dere ved påminnelse. [14]Jeg vet jo at min hytte brått skal legges ned, som også vår Herre Jesus Kristus varslet meg. [15]Men jeg vil med iver arbeide for at dere alltid etter min bortgang skal kunne minnes dette.»

V. 12–13. Bare de som legger vinn på å øve de kristne dydene, skal rikelig få inngang i det fullendte Guds rike (v. 11). «Derfor» vil apostelen «alltid» – det vil si så ofte han får anledning til å tale til brevets lesere – minne dem om «dette», det vil si alt det han har lagt dem på hjertet i v. 5–11: at troen nødvendigvis må vise seg i de kristne dydene, og løftene om den rike lønnen som en slik livsførsel skal krones med.

Riktignok tviler han ikke på at leserne allerede vet beskjed om det han vil minne dem om, ja, at de til og med er grunnfestet i den kristne sannheten. Den trenger jo ikke først å bli forkynt for dem, for de har den allerede iblant seg.

Likevel (v. 13) mener han det er «riktig», det vil si hans plikt, å «vekke dem» (det vil si oppmuntre eller anspore dem) så lenge han ennå lever. Med stadig ny påminnelse om det de allerede vet, vil han drive dem til stadig større iver i troskapen mot sannheten og dens krav om et hellig liv. (Om det billedlige uttrykket «hytte» om legemet, jf. min fortolkning av 2 Kor 5,4.)

V. 14. Desto mindre vil apostelen unnlate å gjøre det han ser som sin skyldighet overfor leserne, ettersom han er forvisset om at døden hans kommer «brått». Den kommer altså uten å melde seg på forhånd og uten å gi ham tid til å ta igjen det han kanskje kunne ha forsømt. Den som vet at han har en slik plutselig død foran seg, vil nemlig desto mer bli drevet til å gjøre det som er hans plikt, i den tiden han ennå måtte ha igjen, og ikke utsette til i morgen det han kan gjøre i dag.

Denne vissheten om en brå død kan kanskje ha hatt sin grunn i den situasjonen apostelen var i. Og han finner at den stemmer helt med det Kristus selv en gang tidligere har varslet ham.

Mange fortolkere har sikkert med rette antatt at apostelen her sikter til det ordet av Jesus som er bevart for oss i Joh 21,18 f., og som forutsier at Peter skal lide martyrdøden. Riktignok er ikke enhver brå død en voldsom død; men enhver voldsom død eller henrettelse ved fiendehånd er derimot en brå død (i motsetning til en død som følger av alderdomssvakhet eller sykdom).

V. 15. Apostelen vil imidlertid ikke nøye seg med å gjøre det han hadde uttalt som sin hensikt i v. 12 f. Han vil i tillegg arbeide med iver for at leserne også etter hans bortgang alltid på ny kan komme i hu det han ifølge v. 12 alltid vil minne dem om. Det må sikkert forstås slik at han vil gi dem påminnelsen i skriftlig form.

Men han kan ikke her ha siktet til brevet vårt, slik en del fortolkere har ment. Det går helt klart fram av framtidsformen («jeg vil med iver arbeide»). Enten må apostelen ha tenkt på et mer utførlig skrift med lærende og formanende innhold, slik noen fortolkere antar, eller på ett eller flere nye brev med lignende innhold som brevet vårt. Men

i ingen av tilfellene har han, så vidt vi vet, nådd å virkeliggjøre den hensikten han her uttaler.

2 b) Den apostoliske forkynnelsen og det profetiske ord (1,16–21)

Apostelen fortsetter og avslutter begrunnelsen for formaningen i v. 5–11 ved å holde fram at den apostoliske forkynnelsen er helt pålitelig (v. 16–18), og at det profetiske ord står urokkelig fast (v. 19–21).

> «[16]For det var ikke kløktig uttenkte eventyr vi fulgte, da vi kunngjorde dere vår Herre Jesu Kristi makt og gjenkomst, men vi hadde vært øyenvitner til hans storhet. [17]For han fikk ære og herlighet av Gud Fader, da en slik røst lød til ham fra den aller høyeste herlighet: Dette er min Sønn, den elskede, som jeg har behag i. [18]Og denne røsten hørte vi lyde fra himmelen da vi var sammen med ham på det hellige fjell. [19]Og desto fastere har vi det profetiske ord, som dere gjør vel i å akte på. Det er som en lampe som lyser på et mørkt sted, inntil dagen lyser fram og morgenstjernen går opp i deres hjerter. [20]For dere vet først og fremst dette, at ikke noe profetord i Skriften er gitt til egen tydning. [21]For aldri er noe profetord brakt fram ved menneskers vilje, men de hellige Guds menn talte drevet av Den Hellige Ånd.»

V. 16. Formelt begrunner apostelen i dette verset det han i v. 12–15 har uttalt som sin hensikt for framtiden: at han alltid vil minne leserne om at et hellig liv der de øver de kristne dydene, er en nødvendig betingelse for å nå fram til målet for kristenlivet, og at han dessuten vil sørge for at de også etter hans bortgang kan komme dette i hu. Men dermed begrunner han i virkeligheten også selve formaningen i v. 5 ff.

Han hevder her at det ikke var kløktig uttenkte eventyr han og medapostlene hans fulgte da de i sin tid kunngjorde dem Kristi «makt og gjenkomst» i misjonsforkynnelsen – slik de vranglærerne som snart vil stå fram blant leserne, vil prøve å innbille dem.

Siden han i verset vårt ikke lenger bruker «jeg» som i v. 12–15, men «vi», må han åpenbart ha andre for øye i tillegg til seg selv, andre som hadde vært misjonærer for leserne. Ut fra v. 17 f. må vi uten tvil tenke på slike som hørte til tolvapostelkretsen, i likhet med ham selv.

Med Kristi «makt» må vi forstå den guddommelige maktfylden (jf. v. 3) som Kristus nå har i sin opphøyelse, og som særlig vil bli åpenbart når han kommer igjen for å opprette sitt evige rike (v. 11).

At apostelen her betegner nettopp Kristi makt og gjenkomst som innholdet i sin egen og medapostlenes forkynnelse, har ellers sin naturlige forklaring i sammenhengen mellom verset vårt og det foregående (jf. v. 4 og v. 11).

På samme måte må det forklares at han i den siste setningen i verset viser til at han og medapostlene hans hadde vært øyenvitner til Kristi «storhet», det vil si hans majestetiske herlighet. Det er beviset for at den apostoliske forkynnelsen er helt pålitelig. Hva apostelen nærmere mener med dette uttrykket, sier han så selv i

V. 17–18. Her har vi åpenbart en skildring av det han og to av medapostlene hans, Sebedeus-sønnene Jakob og Johannes (jf. Matt 17,1 ff.), hadde opplevd på «forklarelsesfjellet». Ved denne anledningen fikk Jesus av Gud, sin Far, en ærefull utmerkelse. Den besto i «herligheten», det vil si den lysglansen som disiplene så skikkelsen hans stråle i (jf. Luk 9,32, der det også tales om Jesu «herlighet» i samme betydning).

Samtidig lød det et betydningsfullt ord til ham fra Guds egen «aller høyeste herlighet», som åpenbarte seg i den lysende skyen (Matt 17,5). Det ordet betegnet ham uttrykkelig som Guds Sønn i enestående forstand og som den Gud hadde utvalgt (jf. om dette min fortolkning av Matt 3,17).

Og denne røsten hadde Peter og de to andre disiplene selv hørt lyde ned fra himmelen den gangen de var sammen med ham på «det hellige fjell», det vil si det fjellet som kan kalles hellig fordi Gud der hadde åpenbart sin herlighet. Røsten lød ut fra skyen som hadde senket seg fra himmelen over Jesus og de to himmelske sendebudene.

Med full rett har apostelen da kunnet si at han og medapostlene hans ikke hadde fulgt kløktig uttenkte eventyr når de i forkynnelsen sin hadde talt til leserne om Kristi makt og gjenkomst (v. 16a), men at de hadde vært «øyenvitner til hans storhet» (v. 16b). De kunne nemlig ikke annet enn se Jesu forklarelse på fjellet som et forbilde og et pant på den maktfylden han nå har, og som han helt og fullt skal åpenbare når han kommer igjen for å opprette sitt evige rike.

Og når han her nettopp viser til det han opplevde på «forklarelsesfjellet», og ikke for eksempel til Jesu åpenbaringer som den oppstandne, kan det vel ha sin grunn i at det ved Jesu forklarelse på fjellet hadde lydt et ord fra Gud selv. Ved det ble det uttrykkelig kunngjort at den herligheten han fikk ved den anledningen – som en forhåndsframstilling av den guddommelige herligheten som han ved sin opphøyelse er gått inn i, og som han skal åpenbare seg i ved sin gjenkomst – nettopp hadde sin grunn i hans verdighet som Guds Sønn og dermed også som Messias.

V. 19. Uten all tvil hadde apostelen, da han forkynte for leserne som misjonær, også i framtredende grad vist til det profetiske ord i Det gamle testamente og det det forutsier om herlighetsriket som Gud ved Messias ville opprette i verden, og dermed også om Messias' makt og gjenkomst. Også ved det hadde han prøvd å overbevise dem om at forkynnelsen hans var sann. Det er derfor helt forståelig at han her benytter anledningen til å minne leserne om dette ordet og hva det betyr for dem.

Først viser han dem at apostlenes personlige opplevelser har gjort dette ordet enda «fastere» (sikrere, mer til å stole på) enn det allerede er i seg selv. Det vil si: Vi kan i enda høyere grad enn før være forvisset om at det blir oppfylt, ettersom disse opplevelsene helt håndgripelig stadfester og bekrefter en vesentlig del av det profetiene sier, og nettopp derved gir et nytt pant på at de vil bli virkeliggjort i alle deler.

Men da bør leserne også «akte på» dette profetiske ord, det vil si granske det flittig og oppmerksomt. Oppfordringen begrunnes med at dette ordet kan lignes med «en lampe som lyser på et mørkt sted». Den nåværende verden fortsetter nemlig å være et mørkt sted for de troende, også etter at Kristus har gitt dem erkjennelsen av frelsessannheten, fordi den herligheten som er lovet dem, ennå ikke er åpenbart. Derfor har det profetiske ord fremdeles stor betydning for de troende: Det er en sterk støtte for troen deres på den apostoliske forkynnelsen av det kommende herlighetsriket.

Og derfor må de troende fortsette å akte på dette ordet inntil dagen da frelsen fullendes, «lyser fram» (det vil si gryr eller holder på å bryte fram) – eller, som apostelen uttrykker det med et annet bilde, inntil «morgenstjernen går opp i deres hjerter». Det vil si: inntil dere

hos dere selv forstår at den dagen med sitt lys står like for døren, slik morgenstjernen varsler at dagen kommer.

Uten tvil har apostelen her for øye den tiden da de troende, etter Jesu ord i Luk 21,28, skal løfte hodet, fordi forløsningen deres «stunder til». Da trenger de ikke lenger å akte på lyset fra det profetiske ord; for da er tiden inne til at profetiene blir fullkomment oppfylt, og det vil være slutt på alt mørke.

V. 20–21. Når en arbeider med det profetiske ord, gjelder det imidlertid først og fremst å være seg bevisst at «ikke noe profetord i Skriften er gitt til egen tydning». Ellers vil en ikke få den rette nytten av det.

Det ser ut til at apostelen her vender seg mot de framtidige vranglærerne, som ville komme med en vilkårlig, selvlaget tydning av profetiene for å støtte sin fornektelse av Kristi gjenkomst (jf. 3,3 ff.). Han hevder at profetiene i Skriften ikke må legges ut etter egne menneskelige tanker og ønsker, og at det altså bare er Gud som ved sin Ånd kan gi den rette tydningen av dem.

Den som gransker det profetiske ord, må derfor la seg lede og styre av det lyset Guds Ånd gir. Enhver egenmektig, selvlaget tydning ville stride mot profetiens eget vesen. For (v. 21) ikke noe profetord i Skriften er noen gang kommet fram ved at profeten med sin menneskelige vilje satte seg fore å profetere. Tvert imot: Profetene, som virket i Guds tjeneste («hellige»), talte «drevet av Den Hellige Ånd». Det var altså Ånden som både drev dem til å tale og la ordene på tungen deres.

Men er det Gud som ved sin Ånd har gitt profetene det de skulle tale, kan også den rette utleggingen av ordene deres bare gis av Gud selv ved hans Ånd. Derfor gjelder det for leserne å søke det lyset Guds Ånd gir, når de gransker det profetiske ord. Og gjør de det, vil de også finne det bekreftet ved den apostoliske forkynnelsen av «Kristi makt og gjenkomst» (v. 16).

Annen hoveddel (2,1–3,13)

Annen hoveddel (2,1–3,13)

Se innholdsoversikten i innledningen ovenfor.

1 a) De falske lærerne og deres dom (2,1–10a)

Apostelen forutsier at de falske lærerne skal opptre blant leserne, gir en foreløpig karakteristikk av dem og viser at de ikke kan unngå Guds straff.

«[1]Men det sto også fram falske profeter i folket. Slik skal det også blant dere komme falske lærere, slike som lurer inn vranglære som fører til fortapelse. De fornekter den Herre som kjøpte dem, og fører over seg selv en brå fortapelse. [2]Mange vil komme til å følge dem på deres skamløse ferd, og for deres skyld skal sannhetens vei bli spottet, [3]og i sin griskhet vil de utnytte dere til sin egen vinning med oppdiktede ord. Men fra gammel tid er ikke dommen over dem uvirksom, og deres fortapelse sover ikke. [4]For Gud sparte ikke de englene som hadde syndet, men styrtet dem ned og holdt dem lenket i avgrunnens mørke inntil dommen. [5]Han sparte heller ikke den gamle verden, men bevarte rettferdighetens forkynner Noah – selv den åttende – den gang han førte vannflommen over de ugudeliges verden. [6]Og han la byene Sodoma og Gomorra i aske og fordømte dem til undergang, og satte dem til et forbilde på de ugudelige i fremtiden. [7]Han fridde ut den rettferdige Lot, som ble plaget ved de lovløses skamløse ferd, [8]– for den rettferdige som bodde blant dem, led dag for dag pine i sin rettferdige sjel ved de lovløse gjerningene han så og hørte. [9]Derfor vet også Herren å fri de gudfryktige fra prøvelser, men å holde de urettferdige i varetekt med straff til dommens dag, [10]særlig dem som følger kjødets urene lyst og forakter herredømme.»

V. 1–3. Som overgang til advarselen mot de falske lærerne knytter apostelen an til det siste verset i forrige kapittel og minner leserne om at det i «folket» (det vil si Guds utvalgte folk, Israel) også sto fram «falske profeter» ved siden av de profetene som talte drevet av Den Hellige Ånd. Det var slike som med urette ga seg ut for å være inspirert av Guds Ånd.

Åpenbart vil han med dette legge leserne på hjertet at de som hører til Guds nytestamentlige folk, ikke kan vente å slippe å oppleve noe lignende. Slik forbereder han dem på det han nå skal forutsi: at det også blant dem skal komme slike som løgnaktig tar seg navn av lærere – som altså gir seg ut for å være utrustet av Gud med gave og kall til å undervise menigheten.

Straks knytter han til denne forutsigelsen en karakteristikk av dem som viser at han har rett til å kalle dem falske lærere. På snikveier vil de søke å smugle inn vranglære som nødvendigvis fører til fortapelse for dem de lykkes i å vinne for seg. Og som høydepunktet av deres forkjærthet nevner apostelen at de til og med «fornekter den Herre (Kristus) som kjøpte dem» (med sitt blod) til å være hans eiendom og tjenere.

Med dette menes likevel åpenbart ikke en teoretisk fornektelse av forløsningen i Kristus eller av Kristi rett til å herske. Etter det som sies om dem i det følgende, består deres fornektelse av Kristus i at de faktisk lever usedelig, og i den tøylesløse læren som svarer til dette. De tjener ikke bare synden selv, men framstiller også i sin lære syndetjenesten sin som et utslag av og et vitnesbyrd om den rette forståelsen av den kristnes frihet (jf. v. 18 ff.).

Men nettopp derfor kan det heller ikke gå annerledes: Slik de med læren sin fører tilhengerne sine til fortapelse, bereder de også seg selv den samme ulykksalige skjebnen. Og fortapelsen kommer brått over dem, uten varsel, midt i det trygge syndelivet deres.

Det er lett å se at karakteristikken apostelen gir av de falske lærerne i verset vårt, har vært ment som en indirekte advarsel mot dem. Men like klart synes det å være at han fortsatt vil advare når han i v. 2 forutsier hvilken skade de kommer til å volde kristendommens sak i verden.

«Mange» (av dem som hører kristenmenigheten til, om ikke nettopp blant leserne) vil følge dem «på deres skamløse ferd» (det vil

si deres utsvevelser). Og for disse mange skyld vil «sannhetens vei bli spottet». Det er den livsretningen som den åpenbarte guddommelige sannheten holder fram som den rette, altså kristendommen. Verdensmenneskene vil gi den skylden for det lastefulle livet til disse «mange», som fortsatt bekjenner seg som kristne og dermed vanærer den (jf. Rom 2,24; 1 Tim 6,1).

På samme måte må vi til sist forstå det når apostelen i v. 3a peker på det lave motivet de falske lærerne lar seg lede av. Læren deres er vilkårlig oppdiktet, og er dermed motsetningen til «sannhetens ord» (jf. 2 Tim 2,15). I sin griskhet vil de bare bruke den som et middel til å utnytte de troende som slutter seg til dem, til sin egen vinning. De tar seg godt betalt for undervisningen eller skaffer seg fordeler av ofrene sine på annen måte.

Men så vil også (v. 3b) Guds dom sikkert og visst ramme dem, slik det allerede var sagt i v. 1. Den dommen som Gud vil uttale over dem ved Kristi gjenkomst, og som i siste setning av verset vårt angis å være deres evige «fortapelse», er i virkeligheten for lengst besluttet. Selv om den hittil ikke har inntruffet, har den likevel ikke hvilt uvirksom. Den har hele tiden vært i bevegelse og kommet nærmere dem den gjelder, og derfor vil den også sikkert nå dem når det rette tidspunktet er der.

Når det i siste setning sies at fortapelsen «ikke sover», er det bare et annet – om enn noe tydeligere – uttrykk for den samme tanken. Her er den fortapelsen som Gud vil tilkjenne de falske lærerne i den endelige dommen, framstilt som en person: Den har liksom øynene åpne og er rede til å gripe dem i hvert øyeblikk.

V. 4. I dette og de følgende versene anfører apostelen tre eksempler fra Det gamle testamente på Guds straffende rettferdighet, for å bekrefte trusselen om dom i v. 3b. Han ser i dem forbilder på den dommen som venter de falske lærerne. Som det første eksemplet nevner han i verset vårt straffen som rammet de falne englene.

Vi må først merke oss at ordet «engler» (uten artikkel) betyr så mye som «til og med så høye vesener som englene er». Tanken er altså at når Gud ikke engang sparte så opphøyde vesener da de syndet, så vil mennesker som gjør opprør mot ham, enda mindre bli spart. Apostelen forutsetter åpenbart at leserne vet hva disse englenes synd besto i.

Det er jo heller ikke syndens art, men dommen over dem som syndet, det kommer an på her.

For «avgrunnen» har grunnteksten «Tartarus». Hos grekerne var det opprinnelig navnet på et straffested i underverdenen, dypt under dødsriket, men senere ble det også brukt om dødsriket selv, eller særlig om den delen av det der de fordømte lider sin straff.

På vårt sted er det ment om det foreløpige straffestedet i dødsriket. Det svarer til et annet gresk ord som i Luk 8,31 også er gjengitt med «avgrunnen». Det heter nemlig her uttrykkelig at de englene som syndet, holdes i varetekt i mørke huler på dette stedet inntil dommen, det vil si den endelige dommen. Til grunn for denne skildringen av englenes straff ligger sikkert Jes 24,22.

V. 5. I det andre eksemplet ligger trykket på uttrykket «verden»: Det var intet mindre enn hele den gamle verden Gud ødela på Noahs tid.

I v. 4 var det framhevet at Gud ikke tar hensyn til hvor høyt de som synder står, når han griper inn med straff. Her understrekes det at han heller ikke tar hensyn til hvor mange de er, og også det skjerper trusselen mot de falske lærerne. Straffen vil ikke utebli, om så hele verden følger dem i ugudeligheten deres, og bare en enkelt ekte forkynner blir igjen med noen få trofaste sjeler.

Hvor omfattende dommen var i dette tilfellet, framheves ytterligere ved det som sies om Noah: at han ble bevart «selv den åttende», og at det altså foruten ham bare var sju andre som ble spart den gangen (jf. 1 Pet 3,20).

Men samtidig angir apostelen også grunnen til at Noah ble frelst fra undergangen. Ved å formane omgivelsene sine, men også ved hele sitt liv og særlig ved å bygge arken etter Guds befaling, var han en «rettferdighetens forkynner». Det vil si at han holdt «rettferdigheten», lydigheten mot Guds vilje, fram for sine ugudelige samtidige som deres plikt (jf. 1 Mos 6,9).

V. 6–8. Som det tredje eksemplet på Guds straffende rettferdighet anføres så undergangen til Sodoma og Gomorra. Da Gud la disse byene i aske (jf. 1 Mos 19,24), fordømte han dem faktisk til undergang. Og dermed satte han dem samtidig til et advarende «forbilde», som vitner om hvilken skjebne som venter alle som i fremtiden ville komme til å leve som ugudelige.

Til trøst og beroligelse for leserne føyer apostelen imidlertid i v. 7 til et moment som var forberedt ved omtalen av Noahs frelse (v. 5). Det viser hvordan dommen over de ugudelige går de gudfryktige forbi, selv om de ugudelige er mange og de gudfryktige bare få.

Da disse byene ble ødelagt, ble Lot frelst som den eneste av de mange, og det nettopp fordi han var «rettferdig», det vil si levde i lydighet mot Guds vilje. Det viste seg særlig i at han «ble plaget ved de lovløses skamløse (ryggesløse, utsvevende) ferd», en karakteristikk som så forklares nærmere i v. 8.

V. 9–10a. Først her følger hovedsetningen til v. 4–8. Likevel er tanken i v. 9 ennå utvidet og mer omfattende; selve anvendelsen av eksemplene på de falske lærerne kommer først i v. 10a.

Her framhever apostelen først det trøstende eller beroligende momentet som følger av det som var sagt om Lot (v. 7): at Gud «vet» midler og veier, og altså er i stand til å fri de gudfryktige fra alle slags «prøvelser» eller fristelser (jf. min fortolkning av 1 Pet 1,6) som måtte møte dem. Det gjelder altså også de mange fristelsene som de falske lærernes opptreden vil føre med seg for leserne.

Apostelen understreker trolig dette momentet først fordi talen i det følgende skulle dvele ved dem som en dom var stilt i utsikt for – en dom som ikke ville utebli, og som nettopp skulle belyses ved de tre eksemplene på Guds straffende rettferdighet ovenfor.

I alle fall er det som sies i v. 9b om straffen over de ugudelige, den egentlige hovedsaken i sammenhengen her. Slik «Herren» (det vil si Gud) «vet å fri de gudfryktige», slik vet han også å holde de urettferdige i varetekt under straff (i dødsriket) til den endelige dommen over dem felles på dommens dag.

Og (v. 10a) «allermest»[1] (det vil si aller sikrest) gjelder dette «dem som følger kjødets urene lyst og forakter herredømme», fordi synden deres gjør dem skyldige framfor andre ugudelige. Det er uten all tvil de falske lærerne apostelen her har for øye.

Han bruker nåtid når han skildrer dem her og i det følgende, mens han i v. 1–3 talte om dem i framtid. Den naturligste forklaringen på det er at de nok først senere ville komme til å opptre blant leserne, men at de allerede nå var i full virksomhet i andre menigheter. Fra verset vårt

[1] NB har «særlig».

av skildrer apostelen dem altså ut fra det han kjenner til av hvordan de nå farer fram rundt omkring i andre kristne kretser.

Som vi ser, legger han dem en dobbel synd til last i verset vårt. Behersket av «uren lyst» (mer nøyaktig: «lyst som gjør dem urene») løper de til overalt der de støter på «kjød» som egger den onde lysten deres. Med «kjød» må vi tenke på medmenneskenes kropper. De er med andre ord treller av en rent dyrisk sanselighet.

Og dermed forakter de i virkeligheten «herredømme» (bedre: «herremakt» eller «herreverdighet»), det vil si enhver autoritet som krever lydighet av dem og forbyr den utuktige ferden deres – enda de som kristne burde anerkjenne Kristus som sin herre (jf. v. 1b) og lyde hans vilje.

1 b) De falske lærernes ugudelige vesen (2,10b–16)

I dette stykket gir apostelen en grundigere skildring av de falske lærernes ugudelige vesen.

> «[10]Disse selvsikre vågehalsene! De skjelver ikke for å spotte høye åndemakter, [11]mens engler, som er større i makt og styrke, ikke feller noen spottende dom mot dem overfor Herren. [12]Men disse menneskene ligner ufornuftige dyr, som av naturen er født til å fanges og forgå. De spotter det de ikke kjenner, og skal forgå i sitt forfall. [13]De får urettferdighets lønn, som de fortjener. De ødsler bort dagen i nytelser, disse skjenselene og skamflekkene. De fråtser i sine onde lyster når de fester sammen med dere. [14]Øynene deres er oppslukt av hor og umettelige i synd. De forfører ubefestede sjeler. Deres hjerte er oppøvd i grådighet, disse forbannelsens barn! [15]De har forlatt den rette veien, og er fart vill. De har fulgt Bileams, Beors sønns vei, han som elsket urettferdighets lønn, [16]og ble irettesatt for sin overtredelse: Et umælende trelldyr talte med et menneskes røst og hindret profetens dårskap.»

V. 10b–13a. Først nevnes vranglærernes overmodige frekkhet. Den viser seg i at de ikke kvier seg for å spotte «høye åndemakter». Hva som menes med dette uttrykket (egentlig «herligheter»), går fram av v. 11: de onde åndsmaktene, Satan og englene hans. De kan betegnes slik fordi de fortsatt, trass i fallet sitt, har en overmenneskelig makt og altså står i en opphøyd stilling overfor menneskene.

Til og med disse mektige onde vesenene våger vranglærerne å spotte. Når en holder fram for dem at de med det ryggesløse livet sitt gir seg inn under deres herredømme, frakjenner de dem hånlig all makt og betydning.

Hvor grov synd de gjør seg skyldige i med dette, understreker apostelen så i v. 11. Han holder fram at selv (gode) engler, som jo er «større i makt og styrke» (enn de høye maktene som vranglærerne spotter), ikke våger å «felle noen spottende dom mot dem» når de trer fram for Herren (Gud) for å klage over de onde åndenes gudfiendtlige virksomhet.

Det ser ut til at apostelen her har for øye det vi leser i Sak 3,1 ff., og kanskje også det som i Jud 9 sies om «overengelen Mikael».

Med «men disse» vender apostelen i v. 12 tilbake til striden mot vranglærerne, som han stiller i motsetning til de gode englene. I stedet for å ligne engler må disse folkene heller sies å ligne dyrene, og det i to henseender: i mangel på fornuft og i skjebne. Slik dyrene er «ufornuftige», slik kjenner og forstår ikke disse folkene den usynlige, åndelige verden, og særlig ikke de «høye maktene». Derfor spotter de dem til og med som avmektige vesener (v. 10b).

Men derfor skal de også dele skjebne med dyrene, som «av naturen», det vil si etter sin naturlige beskaffenhet, bare er bestemt til å fanges og forgå (ved å slaktes). Også de skal forgå (ved å falle i den evige fortapelsen), og slik vil de (v. 13a) få den fortjente lønnen for det syndige livet sitt («urettferdighets lønn»).

Det kan likevel være tvilsomt hvordan en skal forstå det uttrykket i grunnteksten som i vår bibeloversettelse er gjengitt med «vanart».[2] Det betyr egentlig «fordervelse», og i Det nye testamente forekommer det som oftest i betydningen ødeleggelse, tilintetgjørelse, undergang. Slik tar også de fleste fortolkerne det her.

Meningen blir da at de falske lærerne skal «forgå (egentlig «forderves, ødelegges») i deres (dyrenes) fordervelse», det vil si den fordervelsen (undergangen) som rammer dyrene. I det vesentlige betyr det altså at de skal forgå (forderves, gå til grunne) som dyrene. Men det greske uttrykket brukes også i etisk betydning (slik i 1,4), og slik er det forstått i vår bibeloversettelse («i sin vanart»).

[2] Odland bruker den eldre norske bibeloversettelsen; NB har «forfall».

Det ser ut til at forståelsen som undergang er å foretrekke her. Men i så fall må en trolig anta, med den kjente fortolkeren B. Weiss, at meningen nærmere bestemt er denne: Med det usedelige livet sitt, som er en følge av deres ufornuft, styrter de falske lærerne seg i den samme fordervelsen som rammer dyrene, idet de til og med ødelegger seg selv legemlig. Likevel antyder det greske uttrykket samtidig at de dermed også faller i den evige død.

Det er også et spørsmål om den lesemåten som vår bibeloversettelse har lagt til grunn i v. 13a, er den riktige. Det finnes i alle fall også en annen, som mange bibelfortolkere foretrekker, og det kan anføres gode grunner for at den er den opprinnelige: «og bedras for urettferdighets lønn». Tanken blir da at de for den usedelige ferden sin ikke oppnår den lønnen de traktet etter, nemlig en stadig større sanselig livsnytelse, eller kanskje penger og anseelse som de håpet å få hos dem de lyktes i å forføre.

Det som særlig taler for at denne lesemåten er riktig, er at uttrykket «urettferdighets lønn» forekommer igjen i v. 15. Der kan det ikke bety den guddommelige straffen, men bare den lønnen Bileam søkte å oppnå ved å handle mot Guds vilje.

V. 13b–14a holder fram et nytt trekk i de falske lærernes åndelige ansikt: deres rå, sanselige vesen, som viser seg dels i fråtsing og drikkelag, dels i vellyst. Så helt behersket er de av begjæret etter sanselige nytelser at de til og med setter sin lyst i å bruke «dagen», den tiden som jo er bestemt for alvorlig arbeid, til slikt.

Som smussflekker og skamflekker skjemmer de de festmåltidene de blir innbudt til. De bruker anledningen som gis dem der, til å «fråtse i sin svik»[3] (mer nøyaktig: «i sine bedragerier»). Det vil si at de virkelig gjør seg til gode med å bedra de troskyldige kristne de er sammen med, ved å legge fram sin falske visdom for dem og på den måten skaffe seg jordiske fordeler av dem.

Og ikke mindre er de treller av utuktssynden. I hver gift kvinne de er sammen med, er øynene deres liksom ikke i stand til å se noe annet enn en ekteskapsbryterske (slik står det egentlig i grunnteksten) som de kunne ønske å innlate seg med. Derfor er øynene deres også «umettelige i synd», det vil si at de ikke holder opp med å synde. Det

[3] NB har «fråtser i sine onde lyster».

begjæret som aldri blir tilfredsstilt, speiler seg i øynene deres for hver ny kvinne de treffer (jf. Jesu ord i Matt 5,28).

Og med sine utuktige blikk og ord lokker de stadig nye sjeler til seg for å drive utukt med dem – sjeler som ikke er faste nok i troen og i den streben etter hellighet som kommer av den, til å stå imot forførelsen deres.

V. 14b–16. Til sist nevner apostelen et framtredende særtrekk ved de falske lærerne: deres «grådighet» (pengebegjær). I denne lasten er hjertet deres «oppøvd». Det vil si: Fordi de stadig har gitt etter for denne onde tilbøyeligheten, er hjertet deres blitt fullt fortrolig med alle knepene som kan tilfredsstille den (jf. utlegningen av v. 3b).

Men så er de også uten redning hjemfalt til Guds straff. Det uttrykker apostelen ved å betegne dem som «forbannelsens barn» (jf. om dette hebraiserende uttrykket min fortolkning av Ef 2,2 f.), det vil si som slike som ligger under Guds forbannelse (straffetrussel), som i sin tid vil overgi dem til den evige fortapelsen.

For å belyse nærmere dette siste trekket i bildet, grådigheten deres, sammenligner apostelen dem i v. 15 f. med Bileam. Tidligere har disse folkene vandret på «den rette veien», den sannhetens vei (v. 2) som sikkert og direkte fører til salighetens mål. Men forledet av grådigheten har de forlatt denne veien og er dermed «fart vill», altså kommet inn på en avvei som fører til et helt annet mål. Med sin grådige ferd har de nemlig «fulgt Bileams vei», det vil si båret seg at på samme måte som han.

Hva slags likhet apostelen her har for øye, ser en av den relativsetningen som er føyd til: «han som elsket urettferdighets lønn». Det er den lønnen som moabittkongen Balak ifølge 4 Mos 22 lovte Bileam hvis han ville komme og uttale forbannelse over Israel. For Bileam ville det ha vært det samme som å synde mot Israels Gud, som også han trodde på.

Riktignok sies det ikke uttrykkelig i Det gamle testamente at Bileam av kjærlighet til denne lønnen hadde til hensikt å forbanne Israel. Men det går likevel ganske tydelig fram av det som fortelles om ham i 4 Mos 22,7–21 og i kap. 23.

Til advarsel for de falske lærerne nevner apostelen i v. 16 dessuten hvordan Bileam på en svært ydmykende måte ble irettesatt av Gud for den synden som var særegen for ham («for sin overtredelse»). Det var

den synden at han av grådighet var villig til å forbanne Israel trass i Guds forbud (jf. 4 Mos 22,28 ff.).

Han, profeten, måtte nemlig oppleve at et umælende trelldyr (eselhoppen) ved et under som Gud gjorde, «talte (til ham) med et menneskes røst». Slik trådte det hindrende i veien for hans avsindige «dårskap», det vil si den overtredelsen eller urettferdigheten at han, i strid med Guds uttrykkelige påbud, hadde i sinne å uttale forbannelse over Israel for å oppnå «urettferdighets lønn» – hvis han bare kunne se seg i stand til det.

1 c) De falske lærernes fordervelige virksomhet (2,17–22)

Til den foregående framstillingen av de falske lærernes ugudelige vesen knytter apostelen i dette stykket en skildring av deres fordervelige virksomhet. Samtidig holder han fram at det ansvaret de pådrar seg med den, blir så mye tyngre fordi de selv en gang har kjent sannheten, men siden har vendt seg bort fra den for å tjene synden.

> «[17]De er vannløse brønner, skyer som drives av sted av stormvind. Mørkets natt er rede for dem. [18]For ved å tale skrytende, tomme ord, lokker de ved skamløshet i kjødets lyster dem som nettopp har flyktet bort fra dem som ferdes i forvillelsen, [19]og de lover dem frihet, de som selv er forfallets treller. For det som en ligger under for, det er han og blitt trell av. [20]For dersom noen ved kunnskap om vår Herre og frelser Jesus Kristus har unnflydd verdens urenhet, og så igjen blir fanget inn av den og ligger under for den, da er det siste blitt verre for dem enn det første. [21]Det hadde vært bedre for dem om de ikke hadde kjent rettferdighetens vei, enn at de kjente den og så igjen vendte seg bort fra det hellige bud som var overgitt til dem. [22]Det er gått med dem som det sanne ordspråket sier: Hunden vender tilbake til sitt eget spy, og et nyvasket svin velter seg i sølen.»

V. 17–19. Først karakteriserer apostelen de falske lærernes virksomhet som tom og løgnaktig, og han bruker et dobbelt bilde for det: De skuffer de forventningene de vekker. De ligner «vannløse brønner», som synes å love den tørste vann, men likevel ikke har vann i seg, og «skyer» som skuffer håpet om regn fordi de blir drevet bort av en stormvind. De gir altså ikke det de lover.

Men så er også fortapelsens ulykke – eller som det her uttrykkes: «mørkets natt» (egentlig «mørkets mulm», det vil si det tetteste mørke) – «rede» (mer nøyaktig: oppbevart, gjemt) for dem som deres visse lodd.

I de to følgende versene forklarer apostelen nærmere det han har sagt i v. 17. Med store, «skrytende» ord taler de om sin evne til å føre de troende fram til et høyere trinn av kristen erkjennelse og kristent liv.

Men hvor «tomme» disse ordene deres er (det vil si blottet for alt sunt innhold), viser seg jo best i dette: De lever selv i «kjødets lyster» og er behersket av dem, og de «lokker» andre til å slutte seg til dem og følge eksemplet deres «ved skamløshet», det vil si ved å framstille et liv der kjødets lyster blir tilfredsstilt, som noe som er fullt tillatt for den kristne.

Men de lykkes da også bare i å lokke til seg slike som først nylig har begynt «å flykte bort fra dem som ferdes i forvillelsen», altså de nyomvendte og derfor ennå ubefestede kristne.

Som allerede bemerket i innledningen til brevet vårt, må en uten tvil anta at de falske lærerne er utgått fra hedningkristne kretser og på brevets tid fortsatt virket i hedningkristne menigheter. Med «dem som ferdes i forvillelsen» må vi derfor tenke på de hedenske omgivelsene til de nyomvendte som omtales her, omgivelser som de nylig hadde revet seg løs fra. Med hedningenes «forvillelse» eller villfarelse må en da forstå det hedenske syndelivet, slik det avviker fra den guddommelige sannheten.

I v. 19a angir så apostelen hva de falske lærernes «skrytende ord» gikk ut på. De lover å føre tilhengerne sine fram til den rette kristne «frihet», som etter deres påstand nettopp skal bestå i å tilfredsstille kjødets lyster uten tøyler. Og slik våger de å tale, enda de selv er «treller» under «fordervelsen».

I grunnteksten står nemlig her det samme ordet som i v. 12b, og vår bibeloversettelse gjengir det likt begge steder («vanart»).[4] Men som allerede bemerket ved v. 12, kan det også forstås som undergang, ødeleggelse. Tar vi det her i betydningen undergang, blir tanken altså at de uten redning er hjemfalt til både timelig og evig undergang.

[4] NB har «forfall» begge steder.

Likevel synes begrunnelsen som er føyd til i v. 19b, å gjøre det mest sannsynlig at ordet her er brukt i moralsk betydning, altså om den sedelige fordervelsen (som i 1,4). Det var jo nettopp den syndige vanarten, og særlig kjødets lyster, de falske lærerne lå under for eller hadde latt seg overvinne av. Men er de selv treller under fordervelsen, har de skrytende ordene der de lover andre frihet, dermed vist seg i all sin hulhet og løgnaktighet.

V. 20–22. I disse versene holder apostelen fram det tunge ansvaret som hviler over disse forførerne. Det er så mye tyngre fordi det ikke kan være tale om noen unnskyldning for deres fordervelige virksomhet. De har selv i sin tid erkjent sannheten, men har vendt den ryggen og forherdet seg mot den. Dette nye momentet knyttes likevel med «for» til v. 19, som en nærmere forklaring av utsagnet der: at de falske lærerne, som lover andre frihet, selv er fordervelsens treller.

Da de omvendte seg til kristendommen, hadde de «unnflydd» (det vil si sagt fra seg) «verdens urenhet» (mer nøyaktig: «besmittelser»). Det er de syndene og lastene som med sin skyld besmitter den menneskeheten som står utenfor fellesskapet med Gud. Og det hadde de gjort nettopp ved å lære Jesus Kristus å kjenne (jf. utlegningen av 1,2 f.) som de troendes «Herre og frelser» (jf. utlegningen av 1,1.11).

Men siden hadde de igjen latt seg «fange inn» av disse besmittelsene og «lå under for dem». Dermed er det gitt at det er «blitt verre for dem» enn før omvendelsen. Den tilstanden de nå er i, har de selv ført seg inn i ved å hengi seg til disse lastene. Det vil si: Denne tilstanden er langt mer skyldbetynget og straffverdig enn den tidligere, så de nå er hjemfalt til fordervelsen uten redning (jf. Matt 12,45).

Denne dommen bekrefter apostelen så i v. 21 ved å gjøre gjeldende at det ville vært «bedre» (det vil si mindre ansvarsfullt) for dem om de slett ikke hadde lært å «kjenne rettferdighetens vei». Det er den livsførselen som er i samsvar med Guds vilje.

Denne veien hadde de lært å kjenne av erfaring ved omvendelsen, da de selv begynte å vandre på den. Det ville vært bedre enn at de skulle gjøre som de nå har gjort: Etter å ha lært veien å kjenne har de vendt seg bort fra «det hellige (fra Gud kommende) bud som var overgitt til dem» av evangeliets forkynnere den gang de ble omvendt.

Med dette «bud» må vi her, som i 3,2, forstå evangeliet etter dets etiske innhold, eller som norm for livsførselen (jf. min fortolkning av Jak 1,25, der evangeliet kalles «frihetens fullkomne lov»).

Til sist (i v. 22) framhever apostelen det foraktelige og motbydelige i at vranglærerne er falt tilbake til de urene lastene. Det gjør han ved å bruke på dem et ordspråk som trolig er hentet fra folkemunne, og som han kaller «sant», fordi det viser seg å gjelde fullt ut også i det tilfellet som foreligger her. Den første halvdelen av dette ordspråket finner vi for øvrig allerede i Ord 26,11.

2 a) Brevets hensikt og spotternes fornektelse (3,1–4)

Som innledning til det nye avsnittet uttaler apostelen seg om hensikten med brevet og om hovedemnet i det, og angir deretter innholdet i den spottende fornektelsen.

> «[1]Mine kjære! Dette er alt det andre brevet jeg skriver til dere. Begge to er skrevet for å vekke deres rene sinn ved min påminnelse, [2]så dere minnes de ordene som de hellige profeter før har talt, og det bud deres apostler har brakt fra Herren og Frelseren. [3]Dette skal dere først og fremst vite, at i de siste dager skal det komme spottere med spott, som farer fram etter sine egne lyster [4]og sier: Hvor er det blitt av løftet om hans gjenkomst? For fra den tid fedrene sovnet inn, forblir alt slik det har vært fra skapningens begynnelse.»

V. 1–2. Etter skildringen av de falske lærernes usedelige lære og livsførsel går apostelen her over til et nytt særtrekk ved dem, om enn et som henger nøye sammen med usedeligheten deres: at de spotter og fornekter det kristne framtidshåpet.

Først lar han leserne forstå hvor stor vekt han legger på dette nye momentet. Han holder nemlig fram at det allerede er andre gang på kort tid at han i et brev søker «å vekke deres rene sinn ved påminnelse» (jf. utlegningen av 1,13b), det vil si deres oppriktige tanke- og viljeliv, som er helt hengitt til Gud og det gode. Han vil at de skal minnes profetiene i Det gamle testamente og Jesu bud, som misjonærene deres (jf. utlegningen av 1,16) hadde forkynt dem.

Som det går fram av det følgende, tenker han med «de ordene som de hellige profeter før har talt», først og fremst på forutsigelsene i Det gamle testamente om Herrens dag og om de store hendelsene som

henger sammen med den. Og med Kristi «bud» (jf. utlegningen av 2,21) tenker han særlig på de formaningene i evangeliet som sier de troende hvordan de skal berede seg til hans gjenkomst, når han igjen blir åpenbart for å holde dom og opprette herlighetsriket.

Ellers ser en lett at det tidligere brevet ikke kan være det vi har i skriftsamlingen vår under navnet «Peters første brev». Det går fram av det som her sies om hensikten med og hovedinnholdet i begge brevene apostelen har sendt leserne.

Riktignok inneholder også det brevet en rikdom av etiske formaninger, men de er ikke knyttet slik til den gammeltestamentlige profetien om Herrens dag og verdens ende. Bare på ett sted i 1 Pet nevnes profetene i Det gamle testamente (1,10 f.), og der omtales de bare som forutsigere av Kristi lidelse og herlighet. Og der 1 Pet taler om det kristne håpet, om dommens dag og om den herliggjørelsen som venter menigheten, nevnes ikke den gammeltestamentlige profetien.

Det tidligere brevet som det siktes til her i v. 1, må altså være et brev som senere er gått tapt (jf. ellers om dette innledningen ovenfor).

V. 3–4. Her legger apostelen leserne på hjertet hvor nødvendig det er at de minnes profetenes forutsigelser og Jesu bud. Han viser hvordan de skal komme i hu begge disse delene av den guddommelige sannhetsåpenbaringen: fremfor alt ved å være seg bevisst det han nå minner dem om.

I samsvar med profetiske røster som har lydt her og der i kristenheten, skal det nemlig «i de siste dager» komme «spottere» som ikke vil la være å føre sin spottende tale i menighetene («med spott»). Slik vil de friste de troende til å oppgi troen på at framtidshåpet er sant, og som en følge av det til å la være å leve etter Jesu bud.

Med «de siste dager» menes her åpenbart tiden umiddelbart før Jesu gjenkomst (jf. min fortolkning av 1 Pet 1,20). Men det betyr ikke at apostelen har tenkt at spotterne først skulle opptre i en senere tid.

Ettersom han i v. 5 taler om dem i nåtid («når de påstår dette, overser de»), synes det klart at de allerede har opptrådt, og at apostelen altså har tenkt seg «de siste dager» som allerede inntrådt (jf. 1 Pet 4,7; Jak 5,3.8 f.; 1 Joh 2,18). Men da må en også anta at han her, som nevnt, beroper seg på profetiske røster som hadde lydt her og der i de kristne menighetene.

Disse spotterne beskriver han først som folk som bare lever etter sine egne (syndige) lyster i stedet for å spørre etter hva Gud vil (jf. skildringen av dem i kap. 2). Måten det andre leddet i karakteristikken er føyd til på (v. 4: «og sier»), viser tydelig nok at han så spotten deres som en følge av det usedelige livet deres.

Nettopp fordi de vil leve etter lystene sine, vil de ikke vite av at det snart skal være slutt på den nåværende verden, og dermed også på det livet de fører. Og så spør de spottende hvor det er blitt av Jesu løfte om hans gjenkomst.

At dette spørsmålet deres virkelig er ment som en spottende fornektelse av at løftet er sant, går fram av begrunnelsen de gir ifølge v. 4b: at «alt» (det vil si hele universet) «forblir» i den samme skikkelsen som det har hatt «fra skapningens begynnelse», også etter at «fedrene» har sovnet inn. Men begrunnelsen viser også at det avgjørende for spotterne var at fedrene ikke hadde opplevd at løftet ble oppfylt. Det måtte de etter spotternes mening ha gjort, hvis løftet virkelig var sant.

Med «fedrene» kan det altså ikke menes patriarkene eller israelittene i gammel tid, slik enkelte har antatt. Ingen kunne jo finne noe påfallende i at disse fedrene ikke hadde opplevd Jesu gjenkomst. Snarere må en her tenke på fedrene til den generasjonen spotterne hørte til – men selvfølgelig bare så langt disse fedrene hadde levd i håpet om å oppleve Jesu gjenkomst. Det er med andre ord den første generasjonen av kristne, som selv hadde tenkt seg og ventet at løftet skulle bli oppfylt i deres tid.

Dette betyr selvsagt ikke at alle kristne av den eldre generasjonen allerede var døde. Spotterne kunne godt uttrykke seg slik selv om det ennå var flere eller færre igjen av den første kristne slekten.

Hvis brevet vårt først er skrevet mot slutten av Peters liv (altså omkring år 60), hadde det jo allerede gått en mannsalder siden Jesus hadde forutsagt sin gjenkomst. Og ettersom den første generasjonen holdt på å dø bort uten at håpet om å få oppleve den store begivenheten gikk i oppfyllelse, ble det en stadig sterkere fristelse å erklære det kristne framtidshåpet for helt uholdbart.

Ellers forutsetter spotterne åpenbart stilltiende at alt sikkert vil fortsette å bestå uforandret gjennom alle tider som kommer. Siden fedrene gikk bort, har det jo ikke vist seg den minste antydning til

noen forandring i verdensaltet, men «alt forblir slik det har vært fra skapningens begynnelse».

2 b) Gjendrivelse av spotternes fornektelse (3,5–10)

I dette stykket får vi apostelens gjendrivelse av spotternes fornektelse av Jesu gjenkomst. Samtidig tar han likevel hensyn til tvil hos leserne selv, fordi det syntes å trekke ut med oppfyllelsen av det kristne håpet.

> «[5]Men når de påstår dette, overser de med vilje at det fra eldgammel tid var himler og en jord som ble til ved Guds ord, ut av vann og gjennom vann. [6]Ved dette gikk den daværende verden under, da den ble oversvømmet av vann. [7]Men de himler og den jord som nå er, er ved det samme Guds ord spart til ilden. De blir holdt oppe til den dagen når de ugudelige mennesker skal dømmes og gå fortapt. [8]Men én ting må dere ikke være blinde for, mine elskede: For Herren er én dag som tusen år og tusen år som én dag. [9]Herren er ikke sen med løftet, slik noen holder det for senhet. Men han har tålmodighet med dere, for han vil ikke at noen skal gå fortapt, men at alle skal komme til omvendelse. [10]Men Herrens dag skal komme som en tyv, og da skal himlene forgå med veldig brak, og himmellegemene skal komme i brann og gå i oppløsning, og jorden og alt som er bygd på den, skal brenne opp.»

V. 5–7. Det første leddet i gjendrivelsen knytter apostelen til de siste ordene i spotternes tale, at alt forblir slik det har vært fra skapningens begynnelse. Formelt står det likevel som en forklaring på hvordan disse folkene kan komme med en slik tale: En slik påstand kan de bare sette fram fordi de er blinde for, eller overser, et faktum (vannflommen) som har den største betydning i denne sammenhengen. Var de oppmerksomme på dette faktum, måtte det vise dem hvor falsk tankegangen deres er.

Også før vannflommen fantes det allerede «fra eldgammel tid» (det vil si siden skapelsen) «himler» (jf. om denne flertallsformen min fortolkning av Matt 3,2) og «en jord som ble til ved Guds ord, ut av vann». Den steg nemlig fram av det store vanndypet som ifølge 1 Mos 1,2 dekket den fra først av. Og den ble til «gjennom» (ved) vann, det vil si ved at vannet under himmelen ifølge 1 Mos 1,9 f. trakk seg tilbake og lot det tørre komme til syne.

Det kunne da se ut som om også denne jorden var bestemt til å bestå evig og uforandret. Slik hadde allerede menneskene før vannflommen like god grunn til å tenke at alt ville forbli slik det hadde vært fra skapelsen av. Og likevel (v. 6) «gikk den daværende verden under» (mer nøyaktig: «ble oversvømmet av vann»).

De to første ordene her («ved dette», eller, som det egentlig heter i grunnteksten, «ved hvilke») byr på en betydelig vanskelighet. Det ligger svært nær å anta, slik enkelte nyere fortolkere gjør, at «ved hvilke» beror på en avskriverfeil, og at det opprinnelig har hett «ved hvilket», som viser tilbake til «Guds ord» i v. 5.

Ellers har de fleste fortolkere ment at flertallsformen «hvilke» viser tilbake enten til «vann» og «Guds ord» eller til det dobbelte «vann» (i v. 5). Men ingen av disse forståelsene passer godt med at det her uttrykkelig sies at den daværende verden gikk til grunne ved å bli oversvømmet av vann.

Holder en imidlertid fast ved flertallsformen «hvilke» – og det må en vel, fordi den finnes i alle håndskriftene unntatt ett (der det står «på grunn av hvilket») – må relativpronomenet sikkert knyttes til det trykksterke subjektet i v. 5b («himler og en jord»). Tanken må da være at den daværende verden gikk til grunne ved at himlene og jorden virket sammen.

Vannflommen som oversvømte verden, kom nettopp i stand ved at «alle kildene i det store dypet brast, og himmelens sluser ble åpnet», som det heter i 1 Mos 7,11. Med «verden» må en da her, som i 2,5 («de ugudeliges verden»), mene den menneskeslekten som levde da.

Men dermed følger det samtidig at «de himler og den jord som nå er» i v. 7 (eller bedre: «den nåværende himmel og jord», for ordet «nå» hører her åpenbart også til «jorden») må være det nåværende universet i motsetning til «de nye himler og den nye jord», som ifølge v. 13 er målet for det kristne framtidshåpet – og ikke i motsetning til «den daværende verden» (i v. 6).

Om dette universet sies det at det «ved det samme Guds ord» blir holdt oppe i sin nåværende skikkelse og slik er «spart» (som en skatt som blir oppbevart for senere bruk). Men dette varer bare til dommens dag; da skal ilden fortære det.

Uttrykket «det samme Guds ord» virker noe påfallende her. Flere fortolkere mener at det med dette sies at universet blir bevart ved

Guds skaperord: Med det ordet han skapte verden ved, bestemte Gud også hvor lenge den skulle vare. Mer sannsynlig er det likevel at uttrykket bare betyr at det ordet som holder verden oppe til dommens dag, er et allmektig Guds ord, slik som det ordet den ble skapt ved.

I alle fall sies det her at verden ikke består ved en evighetskraft som bor i den selv. Akkurat som verden før vannflommen består den bare fordi Guds ord holder den oppe.

Videre kaller apostelen her tidspunktet da verden skal slutte å bestå, «den dagen når de ugudelige mennesker skal dømmes og gå fortapt». Slik framhever han at verdens undergang er forbundet med dommen over de ugudelige. Med det har han uten tvil villet advare leserne og minne dem om hvilken skjebne som venter spotterne og alle som lar seg forføre av dem.

Ellers skal det her (til v. 7) bare nevnes at tanken om at verden skal gå under ved ild, ikke er uttalt så bestemt noe annet sted i Skriften. Likevel har den sine tilknytningspunkter i gammeltestamentlige steder som Jes 65,17; 66,22 (der det sies at Herrens komme til den siste dommen skal være ledsaget av skapelsen av en ny himmel og en ny jord) og Jes 66,15 f.; Dan 7,9 f. (der den dommen som er forbundet med nyskapelsen, skildres som ledsaget av fortærende ild).

V. 8–9. I disse to versene tar apostelen for seg det leddet i spotternes resonnement som i v. 4b var uttrykt med ordene «fra den tid fedrene sovnet inn». Han hevder at heller ikke det at Jesu gjenkomst faktisk trekker ut, er noe bevis mot at løftet er sant. Her vender han seg likevel direkte til leserne. Grunnen er åpenbart at han i disse versene tar hensyn til tvil som lett kunne oppstå hos dem selv, og som derfor kunne gi spotternes tale enda større makt til å forføre dem.

Det er én ting her som leserne ikke må være blinde for eller overse, fordi den inneholder nøkkelen til å forstå det som kunne vekke tvil og uro hos dem. Det er den sannheten at Gud ikke regner tiden etter menneskelig mål, så for ham finnes det verken lang eller kort tid.

Det ser ut til at vi her har en fri gjengivelse av tanken i Sal 90,4, der det sies at tusen år – altså et tidsrom som synes uendelig langt for mennesket – er som ingenting for Gud.

Det apostelen her har villet framheve, er i alle fall dette: Siden Gud regner tiden så helt annerledes enn menneskene, kan en ikke bruke det at Jesu gjenkomst hittil ikke har funnet sted, som bevis mot at den

virkelig skal komme – selv om den var forkynt på forhånd som noe som snart skulle skje.

Men av samme grunn kan en da (v. 9) heller ikke tale om at Herren (Gud) er sen med å oppfylle løftet, slik «noen» (flere eller færre svaktroende eller vaklende menighetslemmer) allerede gjorde. Ettersom menneskelig tidsregning ikke gjelder for ham, er den tiden som synes altfor lang – den tiden en forgjeves har måttet vente på at løftet skulle bli oppfylt – slett ikke lang for ham.

Når Jesu gjenkomst til dom ennå ikke har inntruffet, må grunnen snarere søkes i Guds langmodighet med leserne. Uttrykket «med dere» er selvsagt individualiserende: Det som gjelder leserne, gjelder også andre menigheter, og omvendt. Gud er nemlig langmodig fordi han «ikke vil at noen skal gå fortapt, men at alle skal komme til omvendelse».

Som det går fram av uttrykket «han har tålmodighet med dere», har apostelen tenkt at det også blant leserne var flere eller færre som trengte å gjøre bot (omvende seg). Etter sammenhengen må vi i alle fall hovedsakelig tenke på svaktroende eller vaklende menighetslemmer som var begynt å bli utålmodige fordi de syntes det trakk i langdrag med at løftet ble oppfylt. Det er dem han her minner om at de ikke skal klage over at Gud er sen.

Når løftet ennå ikke er blitt virkeliggjort, skal de i stedet se det som et bevis på Guds langmodighet med dem. Denne langmodigheten har sin grunn i Guds kjærlighetsvilje, som har som mål at alle skal komme til omvendelse.

Men med det har han samtidig antydet at løftet sikkert vil bli oppfylt så snart det ikke lenger trengs noen ny frist til omvendelse for vaklende eller svaktroende mennesker. Da har både den botferdige troen og den ubotferdige vantroen nådd sin fulle modenhet, så dommen kan komme.

V. 10. Det som var antydet i v. 9b, sier apostelen rett ut i dette verset: Selv om Gud i sin langmodighet lar det trekke ut med å oppfylle løftet, skal «Herrens dag» likevel sikkert komme en gang. I grunnteksten er verbet satt først med stort ettertrykk («Men komme skal Herrens dag»), for å framheve at det er visst at denne dagen kommer, trass i alle spottere og all tvil.

Også tillegget «som en tyv» veier tungt. Det betyr: helt uventet, og altså likevel tidligere enn noen tror (jf. 1 Tess 5,2; Matt 24,43).

At det her ikke er Kristus, men Gud som menes med «Herren», går ganske klart fram av det parallelle uttrykket «Guds dag skal komme» i v. 12. Som kjent brukes «Herrens dag» allerede i den gammeltestamentlige profetien flere ganger om den dagen da Gud vil holde dom over verden (jf. Jes 2,12; Esek 13,5; Joel 1,15 med flere steder).

Men som sammenhengen med det foregående viser, faller denne dagen for apostelen sammen med dagen for Kristi gjenkomst. Og denne dagen, som for de troende er forløsningens dag, blir for de vantro og for spotterne den dagen da de «skal dømmes og gå fortapt» (v. 7).

Med tanke på spotternes falske resonnement (v. 4b) skildrer apostelen deretter de store begivenhetene som skal skje på denne dagen, og som kjennetegner den som avslutningen på det nåværende verdensløpet. Når den nåværende verden skal ødelegges ved ild (jf. v. 7), skal himmelhvelvingen forgå i flammene fra verdensbrannen, og det «i susende hast», altså i et nu.

(«Med stort brak», som vår bibeloversettelse har beholdt fra Luthers oversettelse,[5] gjengir uttrykket i grunnteksten på en språklig uriktig måte og kan derfor ikke holdes.)

Ja, selv de faste himmellegemene skal komme i brann og bli oppløst. Og samtidig skal ilden også fortære jorden og «alt som er bygd på den» (egentlig «de verk som er på den»), det vil si alt som finnes på jorden av det som er frambrakt enten ved Guds skapermakt eller ved menneskehånd.

2 c) Formaning til et hellig liv (3,11–13)

I disse versene gjør apostelen oppmerksom på den formaningen til et hellig liv som for de troende ligger i tanken på Herrens dag og dens avgjørende betydning – særlig også fordi den lovede nye verden, der rettferdighet skal bo, da skal stå fram.

> «[11]Da nå alt dette går i oppløsning, hvor nødvendig er det da at dere ferdes i hellighet og gudsfrykt, [12]mens dere venter på at Guds dag skal komme, og fremskynder den. Da skal himlene oppløses i ild og himmellegemene smelte i brann. [13]Men vi venter etter hans løfte nye himler og en ny jord, hvor rettferdighet bor.»

[5]Odland bruker den eldre norske bibeloversettelsen; NB har «med veldig brak».

V. 11–13. Med den første setningen i v. 11 sammenfatter apostelen det han i v. 10 hadde sagt om at hele den nåværende verden skal gå under. Så holder han fram hvilket alvorlig krav dette stiller til de troendes liv, ettersom det for dem gjelder å være beredt til å møte Herrens dag slik at den blir dem til frelse og ikke til fortapelse.

I v. 12 viser han deretter at når de troende strever etter å «ferdes i hellighet og gudsfrykt» på rett måte, er det nettopp slik de «venter på at Guds dag skal komme» – ja, til og med «fremskynder» at dagen kommer. Med et slikt liv bidrar de nemlig til å fjerne det som ennå gjør det nødvendig for Gud å vise langmodighet og vente med å gripe inn med dom.

Når det i vår bibeloversettelse heter «stunder på»,[6] stemmer ikke den gjengivelsen med betydningen av det greske ordet, og den har trolig også ført til ordet «mens» i begynnelsen av verset vårt. I grunnteksten står det i virkeligheten bare «ventende på og fremskyndende». Det burde på vårt språk ha vært gjengitt med: «idet dere (dermed) venter på» og så videre.

Og når apostelen så igjen understreker at himmelens og himmellegemenes undergang skal ledsage at Guds dag kommer, må det trolig forstås slik: Nettopp tanken på dette skal bevege leserne så mye mer til å legge vinn på å fremskynde at dagen kommer, ved å ferdes i hellighet og gudsfrykt. For denne verdens undergang er den nødvendige forutsetningen for at selve kjernen i det kristne håpet skal bli oppfylt. Det er den forventningen han så uttaler i en selvstendig setning i v. 13: forventningen om en ny himmel og en ny jord.

Det virker noe påfallende at han i v. 12 ikke sier noe om den nåværende jordens skjebne. Men forklaringen er vel at jordens undergang følger med nødvendighet når himmelverdenen går under, og at han her særlig ville framheve, ikke hvor omfattende oppløsningen er, men hvor veldig den er.

Med Guds «løfte» om nye himler og en ny jord i v. 13 tenker han sikkert på Jes 65,17 og 66,22. Og når apostelen sier at denne nye verden skal bli en bolig for «rettferdighet» (det livet som er i samsvar med Guds vilje) – i motsetning til den nåværende verden, der synd og

[6] Odland bruker den eldre norske bibeloversettelsen; NB har «mens dere venter på at Guds dag skal komme, og fremskynder den».

urettferdighet bor – har han vel hatt for øye et sted som Jes 65,25, der vi finner en lignende tanke uttalt (jf. ellers Åp 21,1.27).

Brevets slutning (3,14–18)

Brevets slutning (3,14–18)

Apostelen sammenfatter brevets hovedtanker og formaner leserne enda en gang – med henvisning til at de har fått lignende formaninger fra Paulus – til å berede seg for Herrens dag ved et hellig liv (v. 14–16) og til ikke å la seg forføre av de falske lærerne (v. 17–18a). Deretter avslutter han hele brevet med en lovprisning av Kristus (v. 18b).

> «[14]Derfor, mine kjære, når dere venter disse ting, så legg vinn på å bli funnet uten flekk og lyte for ham, i fred, [15]og akt vår Herres tålmodighet som frelse! Slik har også vår kjære bror Paulus skrevet til dere, etter den visdom som er ham gitt. [16]Dette har han gjort i alle brev der han taler om dette. I dem er det noe som er vanskelig å forstå, og som de ulærde og ubefestede vrangtolker, slik de også gjør med de andre Skriftene, til sin egen undergang. [17]Så må da dere, mine kjære, som forut vet dette, ta dere i vare så dere ikke skal bli revet med av de lovløses villfarelse slik at dere faller ut av deres egen faste stand. [18]Men voks i nåde og kjennskap til vår Herre og frelser Jesus Kristus! Ham tilhører æren, nå og til evighetens dag! Amen.»

V. 14–15a. Her holder apostelen igjen fram det synspunktet som er den innerste nerven i alt han har villet legge leserne på hjertet med dette brevet: sammenhengen mellom det kristne håpet og det kristne, sedelige livet.

Med ordet «derfor» – som forklares nærmere med tillegget «når dere venter disse ting» – knyttes nemlig formaningen til iver i helliggjørelsen som en følgeslutning til det som var sagt i v. 13 om den nye verden der rettferdigheten skal ha sin bolig. Nettopp fordi de som kristne lever i forventning om denne nye verden, må de berede seg til å bli tatt opp i den. De må legge vinn på å bli funnet rene i Guds dom

(«for ham») – rene for alt syndig vesen som ikke lar seg forene med det å være kristen (jf. Fil 2,15).

Og det skal skje «i fred», det vil si med den hjertets fred med Gud som den troende eier i bevisstheten om syndenes forlatelse. Den kan bare bevares hvis en ved nåden lar seg drive til å gjøre det gode og kjempe mot det onde.

Men skal de kunne følge denne formaningen, må de «akte vår Herres tålmodighet som frelse» (v. 15a). Med «vår Herre» menes her, som ellers i Det nye testamente og også i brevet vårt, ikke Gud, men Kristus. Riktignok talte v. 9, som verset vårt åpenbart viser tilbake til, om Gud som den som med sin langmodighet er årsaken til at Herrens dag tilsynelatende drøyer. Men Kristus er jo Guds redskap i all hans virksomhet til menneskenes frelse, og derfor kan Kristi langmodighet uten videre tre i stedet for Guds langmodighet.

Videre må en merke seg at det greske ordet som er gjengitt med «akte», her som ofte ellers ikke betegner en rent teoretisk mening eller vurdering, men en praktisk dom, det vil si en vurdering som viser seg i en tilsvarende praktisk holdning.

Leserne formanes her til å «akte vår Herres tålmodighet» (som gjør at han venter med sin gjenkomst) «som frelse» (det vil si som noe som tar sikte på og tjener til at de når den fullendte frelsen). Da ligger det også i dette at de skal bruke den forlengede ventetiden som en nådefrist Kristus har skjenket dem. De skal legge vinn på å bli funnet uten flekk og lyte i Guds dom ved å arbeide ivrig for sin helliggjørelse.

V. 15b–16. Formaningen i v. 14–15a gikk ut på at leserne, mens de venter på den nye verden, skal bruke den nådefristen Kristus har gitt dem i sin langmodighet, til å berede seg for Herrens dag ved iver i helliggjørelsen. Til støtte for denne formaningen viser apostelen til at Paulus allerede tidligere har skrevet det samme i et brev til dem.

Ellers vet vi ingenting om noe brev fra Paulus til jødekristne menigheter. Det må altså ha gått med brevet som nevnes her, som med det brevet fra Paulus til menigheten i Korint som det tales om i 1 Kor 5,9 ff. Og så vidt vi vet, kan Paulus godt ha skrevet ett eller flere brev som senere er gått tapt (jf. om dette mitt skrift «Den nytestamentlige kanon», s. 19 f.).

Her reiser det seg imidlertid naturlig et spørsmål: Hva kan grunnen ha vært til at Peter her beroper seg på det brevet leserne hadde fått fra Paulus?

Av måten han omtaler Paulus på her, går det fram at det ligger ham på hjertet å understreke den fullkomne enheten i ånd som er mellom Paulus og ham selv. Først kaller han ham «vår (det vil si Peters og hans jødekristne leseres) kjære bror». Deretter anerkjenner han den «visdom» som Gud hadde gitt Paulus, og som også hadde gitt seg til kjenne i det brevet han hadde sendt leserne.

Ovenfor har vi sett at de falske lærerne som i fremtiden skal opptre blant leserne av brevet vårt, allerede nå hadde opptrådt flere eller færre steder innenfor Paulus' misjonsmark. Ser vi omtalen av Paulus i lys av dette, kan det vanskelig være tvil om hvorfor Peter her viser til ham.

Peter visste at disse falske lærerne særlig pleide å berope seg på utsagn av Paulus til støtte for sin usedelige lære og livsførsel, og han fryktet at de nettopp med det ville virke enda mer forførende på de mer ubefestede blant leserne. Med andre ord har Peter her villet gjøre gjeldende at de falske lærerne slett ikke har rett til å berope seg på Paulus' autoritet.

At det virkelig er slik, går enda tydeligere fram av det neste verset (v. 16). Der utvider Peter først henvisningen til Paulus til alle hans brev, så langt han kjente dem. Deretter (i v. 16b) antyder han – på en måte som ikke er til å ta feil av – hvorfor han ikke har nøyd seg med bare å vise til det brevet leserne hadde fått fra Paulus.

Som det går fram av sammenhengen mellom v. 16 og det foregående verset, er det her tale om flere Paulus-brev som var sendt til andre kristne menigheter. Etter det som sies om dem, må en regne det som utelukket at leserne av brevet vårt har kjent disse brevene.

Det som forutsettes her, er bare at Peter selv har kjent flere av Paulus' brev, og at disse brevene allerede da brevet vårt ble skrevet, har vært utbredt i den hedningkristne delen av kristenheten, så Peter har kunnet få anledning til å lese dem på reisene sine.

Og han vitner da her om at Paulus i alle disse brevene, hver gang han «taler om dette» – det vil si om at arbeidet med helliggjørelsen er nødvendig som vilkår for adgangen til den nye rettferdighetens

verden – uttaler seg på samme måte som han hadde gjort i sitt brev til leserne, og som Peter selv har gjort i dette brevet sitt.

Imidlertid er v. 16a i det vesentlige bare en innledning til det som følger i andre halvdel av verset. Der kritiserer apostelen at visse folk hadde misbrukt enkelte steder i disse Paulus-brevene. Etter sammenhengen må disse misbrukte stedene være utsagn i Paulus' brev som lot seg forvrenge slik at de kunne synes å begunstige eller rettferdiggjøre en tøylesløs oppfatning og livsførsel. Det gjelder altså steder som handlet om at den troende blir rettferdiggjort av nåde uten lovens gjerninger, eller om den kristnes frihet fra loven.

Når Peter sier om disse stedene at de er «vanskelige å forstå», mener han likevel åpenbart ikke å dadle eller kritisere Paulus. Det ser en av det han sier om dem som «vrangtolker» disse stedene (mer nøyaktig: «forvrenger dem»).

Meningen hans er tydeligvis at disse utsagnene av Paulus er vanskelige å forstå for de mer umodne kristne, fordi det kreves en mer utviklet åndelig sans for å forstå dem rett. Særlig hedningkristne kunne lett mistyde slike utsagn av Paulus, og vi ser at Paulus selv allerede har sett seg nødt til å advare mot den slags mistyding av læren sin (jf. Gal 5,13 ff.; 1 Kor 6,12 f.).

Og det er sikkert også forhold i de hedningkristne menighetene Peter sikter til når han her taler om «ulærde (bedre: «uvitende») og ubefestede» kristne som «vrangtolker» Paulus' lære. Med disse «uvitende og ubefestede» ser det nemlig ut til at Peter må ha tenkt på de falske lærerne og ofrene deres.

Med denne karakteristikken viser han hvorfor de forvrengte Paulus' lære. Hadde de virkelig tilegnet seg den kristne undervisningen de hadde fått, så de hadde nådd en virkelig innsikt i den evangeliske sannheten, ville de også ha blitt befestet i denne sannheten. Og da ville de ikke ha kommet så langt at de til sin egen fortapelse («undergang») så grovt mistydet det Paulus hadde uttalt i brevene sine i kraft av den visdommen Gud hadde gitt ham.

For å framheve enda mer hvor forvendt sinnet til disse folkene er, føyer Peter dessuten til at de gjør det samme også med «de andre skrifter».[1] Som kjent betegnet «skriftene» i apostlenes tid de gammeltes-

[1] NB har «de andre Skriftene».

tamentlige skriftene. Men i den betydningen kan uttrykket selvsagt ikke være brukt her, siden Paulus' brev ikke kan regnes med til Det gamle testamente.

Mange fortolkere har da antatt at det her med «skrifter» menes hellige skrifter i alminnelighet, og at Peter til denne gruppen har regnet ikke bare de gammeltestamentlige bøkene, men også Paulus' brev og muligens ennå andre nytestamentlige skrifter.

Men i så fall er det ikke forståelig hvordan han kunne regne med at leserne ville oppfatte uttrykket hans slik. Han måtte jo vite at de fra før var vant til å tenke bare på Det gamle testamente ved «skriftene», og selv antyder han slett ikke at han bruker ordet på en uvanlig måte.

En må derfor anta at «skrifter» her er brukt i sin mest omfattende betydning, altså om litterære verk i alminnelighet – selv om sammenhengen viser at det bare tenkes på skrifter med åndelig innhold, og som den gang ble lest til oppbyggelse og belæring rundt omkring i de kristne menighetene.

Hvilke «andre skrifter» apostelen her har hatt for øye, kan en selvsagt ikke si noe bestemt om. Naturligvis kan han dermed også ha tenkt på de gammeltestamentlige skriftene, om enn ikke bare på dem.

V. 17–18. Her tas tråden i formaningen opp igjen. Den var blitt avbrutt av henvisningen til Paulus og av omtalen av det misbruket som flere eller færre av hans skriftlige utsagn hadde vært utsatt for.

Mer bestemt får vi her en advarsel mot de falske lærerne. Med «så – da» står den som en følgeslutning av det som var sagt i v. 16b om forvrengningen av visse steder i Paulus' brev. Ved et trykksterkt «dere» er leserne satt i skarp motsetning til «de uvitende og ubefestede» (v. 16).

Ved det apostelen her har sagt dem, «forut vet» de at de falske lærerne som i fremtiden skal opptre blant dem, kommer til å berope seg på utsagn av Paulus til støtte for sin lære og sitt liv. Nettopp derfor må de være så mye mer på vakt, så de ikke blir revet med av disse ugudelige (ryggesløse) folkenes villfarelse og dermed faller ut av den faste stillingen de nå har i tro og liv.

Men skal de kunne stå fast i denne stillingen mot de falske lærernes forførelseskunster, må de (v. 18a) «vokse i nåde og kjennskap til (erkjennelse av) vår Herre og frelser Jesus Kristus». Med denne

formaningen vender apostelen ved slutten av brevet tilbake til det ønsket han hadde uttalt for leserne i begynnelsen av det (1,2).

«Å vokse i nåde» betyr da at de tilegner seg Guds nåde stadig rikere og inderligere. En slik vekst i nåde er ifølge 1,2 betinget av at de stadig går fram i erkjennelsen av Kristus som «vår Herre», det vil si som den som har rett til å kreve ubetinget lydighet av alle troende, og som «vår frelser», det vil si som den som er blitt vår Herre fordi han ved å virke troen hos oss har gitt oss del i den frelsen han selv har vunnet (jf. utlegningen av 1,1).

Og så avslutter apostelen brevet sitt med en lovprisning av Kristus: Den æren som med rette tilkommer ham, vår Herre og frelser, må de troende gi ham «nå og til (gjennom hele) evighetens dag», som det egentlig heter i grunnteksten. Med «evighetens dag» menes åpenbart evigheten selv, tenkt som en eneste dag som aldri tar slutt.

Om Sigurd Odland

1857–1937

Sigurd Odland (1857–1937) ble født 5. desember 1857 i Bergen i en haugiansk slekt. Han tok teologisk embetseksamen i 1879 og studerte deretter ved flere tyske universiteter. I 1894 ble han professor i Det nye testamente ved universitetet i Kristiania. Han hørte til de første i Norge som brukte den historiske og språklige metoden i bibelforskningen, men han gjorde det med et fast og konservativt syn på Skriften. Etter hvert fikk utleggelsen hans et tydeligere lutherskbekjennelsestro preg.

I 1906 gikk han av som professor i protest mot at den liberale teologen Johannes Ording ble ansatt som lærer for de vordende prestene, fordi Ording var uklar om nattverden og Kristi guddom. Året etter var han med på å grunnlegge Menighetsfakultetet, der han underviste i Det nye testamente til 1916. Fra 1892 til 1911 var han formann i Indremisjonsselskapet etter Gisle Johnson, og senere underviste han ved Misjonssambandets skole. Han var lavkirkelig og stod lekfolkets arbeid nær.

I sine siste år skrev han folkelige kommentarer til de fleste av Det nye testamentes skrifter, «for troende og tenkende bibellesere». Kommentaren til Johannesevangeliet kom i to bind i 1933–34, skrevet etter at helsen hans var blitt bedre i høy alder. Han døde i Oslo 30. april 1937.